

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

12.01 – КМР. 1916 “С” 2022.12.29. 011 ПЗ

ПОТУШКА ДМИТРИЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА

2023 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет аграрного менеджменту

НУБІП України

УДК 005.93

<p>ПОГОДЖЕНО Декан факультету аграрного менеджменту _____ (підпис) Анатолій ОСТАПЧУК (ПІТ) 2023 р.</p>	<p>ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ В.о. завідувача кафедри адміністративного менеджменту та ІТД _____ (підпис) Олена КОВТУН (ПІП) 2023 р.</p>
--	---

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Ресурсний потенціал підприємства та напрямки його ефективного використання»

Спеціальність	073 «Менеджмент» (код і назва)
Освітня програма	Адміністративний менеджмент (назва)
Орієнтація освітньої програми	освітньо-професійна (освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант освітньої програми

К.с.н., доцент (науковий ступінь, вчене звання)	_____ (підпис)	Олена КОВТУН (ПІП)
Керівник магістерської кваліфікаційної роботи	_____ (підпис)	Руслан ЯНЧЕВСЬКИЙ (ПІБ)
К.с.н., доцент (науковий ступінь, вчене звання)	_____ (підпис)	

Виконав

студент (науковий ступінь, вчене звання)	_____ (підпис)	Дмитрій ПОТУПКО (ПІБ)
--	----------------	---------------------------------

КИЇВ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ

І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НУБІП України
 Факультет аграрного менеджменту
 Кафедра адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
 адміністративного менеджменту та ЗЕД

Віталій ЛУЦЯК

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ІПР)

«—» 2023 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Потупку Дмитрою Олександровичу (прізвище, ім'я, по батькові)	073 Менеджмент (код і назва)
Спеціальність	Адміністративний менеджмент (назва)
Освітня програма	

Орієнтація освітньої програми	освітньо-професійна (освітньо-професійна або освітньо-наукова)
-------------------------------	---

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Ресурсний потенціал підприємства та напрями його ефективного використання» затверджена наказом ректора НУБіП України від «29» грудня 2022 №1915/С

Термін подання завершеної роботи на кафедру	2023.11.10 (рік, місяць, число)
---	------------------------------------

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: праці вітчизняних і зарубіжних вчених, які вивчають питання управління ресурсним потенціалом підприємств, оцінки ефективності управління та використання ресурсного потенціалу підприємств, а також законодавчі та нормативні акти України з питань регулювання та управління діяльністю підприємств різних типів і форм власності, дані Державної служби статистики України, річні фінансові звіти обраного підприємства, Інтернет, результати власних досліджень та досліджень тощо.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні аспекти формування та використання ресурсного потенціалу підприємств.
2. Аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу обраного підприємства.
3. Напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу агрофірми «Альта».

Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи	Янчевський Р.В. (прізвище та ініціали)
---	---

Завдання прийняв до виконання	Телепенюк В.О. (прізвище та ініціали студента)
-------------------------------	---

РЕФЕРАТ

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Об'єктом є процес формування та ефективного використання ресурсного потенціалу підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є проведення аналізу сучасних підходів до оцінки ефективності управління ресурсного потенціалу підприємства. Відповідно до поставленої мети визначені та вирішені такі конкретні завдання:

1. Визначити сутність понять ресурсного потенціалу як економічної категорії.

2. Виокремити методи оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу та види управління зовнішньоекономічною діяльністю.

3. Умови та чинники стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства

4. Дослідити умови та чинники стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства.

5. Проаналізувати сучасні підходи до оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства.

6. Проаналізувати багатоаспектність понять економічний та ресурсний потенціал підприємств, їх взаємозв'язок.

7. Надати характеристику обраного підприємства, оцінку ефективності використання його ресурсного потенціалу, а також провести аналіз економічних показників виробничої та господарської діяльності.

8. Сформулювати основні напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства.

9. Надати пропозиції та рекомендації щодо застосування мотивованої системи стимулювання праці трудових ресурсів.

10. Обґрунтувати впровадження ресурсо і енергозберігаючих технологій в сільському господарстві на прикладі обраного підприємства.

У першому розділі роботи проведено теоретичний аналіз основ управління ресурсним потенціалом підприємства. Визначено сутність управління ресурсним потенціалом, розглянуто методи та види управління. Виокремлено особливості управління ресурсним потенціалом підприємства, його види, категорії та чинники.

У другому розділі проведено аналіз сучасних підходів до оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства. Проаналізувати багатоаспектність понять економічний та ресурсний потенціал підприємств, їх взаємозв'язок. Надано характеристику обраного підприємства, оцінку ефективності використання його ресурсного потенціалу, а також проведено аналіз економічних показників виробничої та господарської діяльності.

У третьому розділі сформовано основні напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом обраного підприємства.

Надано пропозиції та рекомендації щодо застосування мотивованої системи стимулювання праці трудових ресурсів, а також обґрунтовано впровадження ресурсо і енергозберігаючих технологій в сільському господарстві на прикладі обраного підприємства.

Теоретичною й методологічною основою дослідження є класичні положення ринкової економічної теорії, роботи вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з управління ресурсним потенціалом підприємств аграрного сектору економіки, статистично-бухгалтерська звітність обраного

підприємства, довідково-нормативні матеріали і наукова література за темою магістерського дослідження

НУБІП України

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретично-методичних аспектів та практичних рекомендацій, що вирішують завдання ефективного управління ресурсним потенціалом підприємств.

НУБІП України

Ключові слова: управління, ресурсний потенціал, трудові ресурси, фінансові ресурси, конкурентоспроможність, підприємство, сільське господарство, аграрна галузь.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ	10
1.1. Поняття ресурсного потенціалу як економічної категорії	10
1.2. Методичні засади оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу	20
1.3. Умови та чинники стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства	27
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ЧИННИК В РЕСУРСНОМУ ПОТЕНЦІАЛІ ПІДПРИЄМСТВА	41
2.1 Сучасні підходи до оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства	41
2.2 Багатоаспектність понять економічний та ресурсний потенціал підприємств, їх взаємозв'язок	45
2.3 Характеристика підприємства та оцінка ефективності використання його ресурсного потенціалу	50
2.4 Аналіз і оцінка економічних показників виробничої та господарської діяльності	56
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	71
3.1 Основні напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства.	71
3.2. Застосування мотивованої системи стимулювання праці трудових ресурсів	75
3.3. Впровадження ресурсо і енергозберігаючих технологій в сільському господарстві	81
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	96

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Тенденції розвитку управлінської

науки вимагають підвищення ефективності діяльності компанії та посилення

її конкурентоспроможності. При цьому проблема ефективного управління

ресурсами в умовах їх обмеженості стає пріоритетною для компанії.

Підвищення ефективності використання використовуваних ресурсів та їх

віддачі є однією з найважливіших умов, що забезпечують розвиток компанії

та сприяють підвищенню її конкурентоспроможності. Підвищення

ефективності використання економічного потенціалу підприємств відіграє

ключову роль в успішному вирішенні економічних і соціальних завдань та

досягненні головної мети виробництва – підвищення прибутковості. Все це

вказує на необхідність комплексного дослідження підходів та показників

оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства. Така

оцінка ресурсного потенціалу необхідна тому, що вона є передумовою

прийняття відповідальних рішень і дає можливість впливати на поточний стан

і тенденції розвитку підприємства, визначати напрями змін, виявляти основні

чинники такого зростання, а також складати прогнози і плани подальшого

вдосконалення процесів відтворення та використання ресурсів підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування та ефективного

використання ресурсного потенціалу підприємств.

Предметом дослідження є низка теоретичних, методичних та

прикладних аспектів підвищення ефективності використання ресурсного

потенціалу.

Метою дослідження є аналіз сучасних підходів до оцінки ефективності

управління ресурсним потенціалом підприємства.

Методи дослідження. Теоретичною основою дипломної роботи

діалектичний метод пізнання економічних явищ і процесів у їх безперервному

розвитку та взаємозв'язку. Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі використано такі методи: діалектичний та абстрактно-логічний - при узагальненні теоретико-методологічних положень ресурсного потенціалу; монографічний - при висвітленні поглядів учених на досліджувані в роботі проблеми, вивченні розвитку ресурсного потенціалу вітчизняного та зарубіжного досвіду в цій сфері в ретроспективі; економіко-статистичний - при аналізі кількісних і якісних показників стану та розвитку ресурсного потенціалу аграрної економіки

Структура роботи. Структурно робота складається зі вступу, 3 розділів, що розділені на 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи складає 101 сторінка. Робота містить 5 таблиць. Кількість використаних джерел інформації налічує 46 позицій.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Поняття ресурсного потенціалу як економічної категорії

Перспективи розвитку підприємства залежать від рівня і стану забезпечення ресурсного потенціалу підприємства і здатністю його ефективного використання.

В умовах ринку, що характеризується нестабільністю макро- та мікроекономічних факторів, одним з основних завдань менеджменту є формування та оцінка поточних майбутніх можливостей компанії, тобто її потенціалу. Кожна компанія повинна створити свій власний специфічний потенціал, який забезпечить їй відповідну позицію на ринку. Баланс між можливостями компанії та потенціалом зовнішнього середовища дає можливість досягти запланованих цілей і вижити в поточному та майбутньому конкурентному середовищі.

На поточному етапі конкурентоспроможність компанії забезпечується переважно за рахунок збільшення наявних ресурсів, впровадження нових технологій та інноваційних реорганізацій. Ринкове середовище висуває жорсткі вимоги до підвищення ефективності використання наявних ресурсів та напрямів розвитку і зміцнення ресурсного потенціалу, зниження собівартості продукції та підвищення якості товарів.

Конкурентоспроможне підприємство є найбільш ефективним механізмом відновлення ринкової рівноваги, яка сьогодні неможлива без оптимального і всебічного використання ресурсного потенціалу підприємства.

Поняття категорії ресурсного потенціалу базується на загальній категорії ресурсів. Термін "ресурс" означає запас, джерело. До ресурсів відносяться запаси та джерела сировини, матеріалів, майно, грошові кошти, праця.

Ресурси - це сукупність матеріальних і нематеріальних елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь у виробничому процесі. Процес функціонування підприємств постійно потребує залучення нових ресурсів.

Термін "потенціал" означає можливість, здатність, силу, яка існує в прихованій формі і може проявитися за певних умов. Потенціал є багаторівневим і багатогранним поняттям, зміст якого розкривається в комплексі його проявів.

Потенціал характеризує сукупну здатність підприємства або іншого об'єкта дослідження вирішувати певні завдання. Він поєднує в собі фактори, ресурси та можливості підприємства.

Таким чином, потенціал - це сукупність ресурсів і можливостей, які можуть бути використані підприємством для досягнення певних цілей.

Елементами потенціалу є всі ресурси, які були відокремлені в процесі виробництва і так чи інакше пов'язані з функціонуванням підприємства. Потенціал підприємства можна розглядати з двох позицій: ресурсної - як сукупність ресурсів і зв'язків між ними, функціональної - як сукупність функцій, що забезпечують реалізацію здібностей і можливостей.

Ресурсний потенціал підприємства - це сукупність ресурсів, якими володіє підприємство, та здатність працівників і менеджерів використовувати ці ресурси для виробництва товарів (послуг) і максимізації прибутку. Він характеризує не весь запас певного ресурсу, а ту його частину, яка залучається у виробництво з урахуванням економічної доцільності та досягнень науково-технічного прогресу, і включає не тільки існуючу ресурсну систему, а й нові альтернативні ресурси та їх джерела.

На основі проведеного дослідження автор зазначає, що ресурсний потенціал - це економічна категорія, яка об'єднує всі елементи виробничих ресурсів підприємства (району чи іншого регіону) в єдине ціле, відображаючи можливості цього об'єкта з точки зору виробництва та деяких інших аспектів.

Аналіз різних підходів до трактування терміну "потенціал" дозволяє зробити висновок, що їх зміст повторюється. Тобто, якщо розглядати потенціал як засіб або резерви для досягнення певної мети, то це фактично ті ж самі ресурси, які необхідні для забезпечення функціонування конкретного підприємства.

Ресурсний потенціал підприємства можна трактувати як здатність наявних у нього ресурсів забезпечувати очікуваний результат діяльності підприємства за рахунок їх використання, при цьому воно орієнтується на умови динамічного зовнішнього середовища та адаптується до них шляхом використання відповідних засобів впливу.

З точки зору підприємства як суб'єкта господарювання, ресурсний потенціал є важливим фактором, що впливає на ефективність фінансово-господарської діяльності та конкурентоспроможність підприємства.

Ресурсний потенціал підприємства характеризують такі показники:

- Реальні можливості підприємств у тій чи іншій сфері економічної діяльності;
- Обсяги ресурсів і резервів як залучених, так і не залучених у виробництво;
- Спроможність менеджерів до використання ресурсів для створення продукції, товарів і послуг з метою отримання максимального прибутку;
- Форма підприємництва і відповідна організаційно-правова структура.

Елементами ресурсного потенціалу підприємства є такі види ресурсів.

- Трудові;
- Фінансові;
- Матеріальні, що складаються з основних фондів (засобів) і оборотних активів;

- Нематеріальні;
- Інформаційні.

Трудовий потенціал або персонал підприємства - це сукупність людей, які перебувають з підприємством у відносинах, що регулюються трудовим законодавством, і утворюють трудовий колектив працівників з певною структурою, що відповідає структурі виробництва, формі власності та організаційній структурі конкретного підприємства.

Трудовий потенціал підприємства характеризується такими поняттями, як персонал, робоча сила, трудові ресурси, людські ресурси та кадри. Вони взаємозалежні, використовуються як синоніми і необхідні для того, щоб підкреслити певні характеристики трудового потенціалу колективу. Наприклад, трудові ресурси - це сукупність фізичних і розумових здібностей

людини, які використовуються для надання матеріальних послуг. Трудові ресурси зазвичай описують трудовий потенціал компанії як частину трудових ресурсів країни. Персонал - це штатний (повний робочий день, постійний), як правило, кваліфікований персонал компанії. Термін "людські ресурси" ширший за терміни "трудові ресурси" та "робоча сила", оскільки вони є найважливішим ресурсом компанії, кваліфікація та продуктивність якого визначають результати її економічної діяльності.

З метою забезпечення ефективного використання трудового потенціалу на підприємстві здійснюється управління ним. Це включає аналіз трудових ресурсів і ступеня їх використання, визначення потреби в працівниках різних спеціальностей, прогнозування і планування чисельності працівників всієї компанії та її окремих підрозділів за різними структурними групами, розстановку працівників і координацію їх діяльності, мотивацію працівників, облік результатів праці та контроль за виконанням поставлених завдань.

Фінансові ресурси - це кошти, які створюються при заснуванні підприємства і поповнюються від господарської діяльності шляхом реалізації

продукції, виконання робіт і надання послуг, а також за рахунок освоєння зовнішніх джерел фінансування.

Всі кошти, що використовуються для формування фінансових ресурсів, можна розділити на дві групи: власні кошти та позикові кошти.

Власні кошти формуються на момент заснування компанії та в процесі її діяльності і включають:

- Статутний капітал, утворений за рахунок установчих чи пайових внесків, випуску і розміщення акцій, бюджетного фінансування;
- Додатковий капітал, утворений як перевищення надходження внесків чи сум коштів, отриманих від продажу акцій, а також у разі здійснення переоцінки матеріального майна підприємства за справедливою вартістю;
- Нерозподілений прибуток підприємства, який може бути використаний для фінансування господарської діяльності;
- Інші виробничі фонди, які утворюються за рахунок прибутку;
- Амортизаційні відрахування на відтворення основних засобів і нематеріальних активів.

Позикові кошти формуються в процесі операційної діяльності компанії і включають в себе:

- Банківські довгострокові і короткострокові кредити;
- Облігаційні і необлігаційні позики;
- Товарні чи комерційні кредити та ін.

Зовнішні кошти залучаються тому, що компанія періодично потребує додаткових коштів, які не можуть бути покриті за рахунок власних ресурсів.

Залучення позикових коштів здійснюється на засадах платності, терміновості, повернення, цільового використання та матеріального забезпечення.

Матеріальні кошти складаються з основних фондів та оборотних активів підприємства.

Основні засоби – це засоби праці, які у своїй незмінній споживчій формі мають вартість і функцію у виробництві протягом тривалого часу і вартість яких переноситься на вартість виготовленої продукції частинами в міру їх зносу в процесі конкретної праці. Основні засоби підприємства поділяються на активні та пасивні. Активна частина виробничих основних фондів діє на предмет праці, переміщує його в процесі виробництва і контролює виробничий процес; пасивна частина створює умови для безперервного функціонування активної частини фондів.

Оборотні активи - це частина майна підприємства, що включає матеріальні та грошові цінності, які включаються у виробничий процес один раз і повністю переносять свою вартість на готову продукцію (роботи, послуги). Вони забезпечують безперервність усіх процесів на підприємстві: постачання, виробництво, збут і фінансування.

Нематеріальні ресурси - це частина потенціалу підприємства, яка приносить економічні вигоди протягом тривалого періоду часу і має нематеріальну основу для отримання доходу, включаючи об'єкти промислової та інтелектуальної власності та інші ресурси нематеріального походження.

Інформаційні ресурси - це сукупність знань і даних, що зберігаються на інформаційних носіях і являють собою особливу форму продуктивної сили у виробничій сфері. В аграрному виробництві інформаційні ресурси включають маркетингові, технологічні, виробничі та організаційні системи, а також правову та іншу інформацію. Як показує досвід розвинених країн, ефективне використання інформаційних ресурсів дозволяє значно економити інші ресурси. Інформаційний потенціал підприємства - це сукупність його інформаційних ресурсів.

Ресурсний потенціал будь-якого аграрного підприємства – дуже складна економічна категорія, яка містить досить багато складових:

- Природний – земельні і водні ресурси;
- Трудовий – (включаючи управлінські кадри);
- Фінансовий – грошові ресурси (власні, позичкові і державні), різноманітні фінансові вкладення;
- Нематеріальні активи – державні акти на володіння і користування землею та майном, патенти, товарні знаки, контракти, ліцензії;
- Матеріально-технічний – основні та матеріальні оборотні засоби (включаючи енергетичні);
- Інформаційний – маркетингова, правова, організаційна, виробнича та інша інформація.

За своєю суттю ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств є складною системою, яка об'єднує групи ресурсів, що при органічному використанні дозволяють досягти належних результатів діяльності.

Різні точки зору на сутність та складові ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств можна умовно поділити на дві групи. До першої належать наукові праці, які ототожнюють потенціал з наявністю ресурсів та ефективністю їх використання. До другої групи належать наукові праці, автори яких розглядають потенціал як здатність сукупності ресурсів досягти очікуваного кінцевого результату. Тобто одні науковці використовують ресурсний підхід, інші – результативний.

Представники першої групи, які розглядають потенціал лише як сукупність ресурсів, визначають його як загальну вартість цих ресурсів. Вони не припускають, що існує кінцевий результат діяльності. Друга група науковців зосереджує увагу на досягненні максимального кінцевого

результату діяльності (насамперед за рахунок використання альтернативних способів використання ресурсів).

Ототожнення потенціалу економічної системи з факторами виробництва спрощує причинно-наслідкові зв'язки реального ринкового механізму і спотворює об'єктивність дослідження цієї теми. Ресурсна база визначає лише можливості змін у цій системі, без урахування впливу зовнішнього середовища, що є недоцільним.

У сучасних складних умовах розвитку сільського господарства можна працювати більш ефективно, якщо не тільки дбати про зміцнення ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, а й вміло його використовувати. Як уже зазначалося, основними складовими потенціалу сільськогосподарських підприємств є земля, матеріально-технічні засоби, трудові, фінансові та різноманітні нематеріальні ресурси.

Рух капіталу в аграрному секторі нашої економіки є досить повільним. Середній виробничий цикл тут становить понад рік, тоді як у багатьох промислових галузях він становить 1-3 місяці, а в торгівлі - ще коротший.

Що стосується матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств, то слід зазначити, що вони поділяються на основні та оборотні засоби. До основних засобів, окрім вартості землі, відносять також вартість машин та обладнання, транспортних засобів, будівель та споруд, робочої та продуктивної худоби, багаторічних насаджень тощо. Їх склад значною мірою визначає можливість своєчасного та якісного виконання технологічних операцій виробничого процесу.

Матеріально-технічна база, особливо її активна частина (машини та обладнання), значною мірою визначає масштаби та напрями сільськогосподарського виробництва, а також конкурентоспроможність та ефективність його розвитку.

Найважливішими складовими оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств є насіння та посадковий матеріал, корми для тварин, добрива, засоби захисту рослин і тварин, запасні частини, паливно-мастильні матеріали тощо. Однією з найбільш мобільних складових оборотного капіталу підприємства є його фінансові активи, які включають документально підтверджені грошові кошти та різні фінансові активи.

Фінансові активи підприємства - це його найбільш ліквідні активи, які слугують засобом платежу і можуть забезпечити безперервний рух грошових коштів. Фінансова діяльність - це система грошових відносин, основною метою яких є отримання певного прибутку.

Однією з характеристик фінансових ресурсів є їхня відокремленість (у часі та просторі) від руху трудових і матеріальних ресурсів. Фінансова діяльність активно впливає на раціональну організацію руху виробничих ресурсів підприємства. Регулюючи кругообіг фінансових ресурсів, здійснюється управління ресурсами підприємства. Найважливішими характеристиками фінансових ресурсів є їх строковість, ліквідність, ризикованість, податковий статус, платність тощо.

Всі джерела поповнення фінансових ресурсів можна розділити на дві групи:

1. Внутрішні, до яких відносяться статутний капітал та отриманий підприємством дохід (який залежить від суми витрат та прибутку);

2. Зовнішні, що складаються з бюджетних асигнувань, кредитів, різних відшкодувань та внесків.

Внаслідок змін в аграрному секторі економіки нашої країни джерелами фінансових ресурсів є пайові та інші внески, відсотки за корпоративними цінними паперами, дивіденди, комерційні кредити та позики від страхових компаній та інших фінансових установ.

Важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств відіграють також нематеріальні ресурси.

До них належать ресурси, які не мають матеріальної форми, визнані власністю юридичної або фізичної особи, мають вартість та можуть бути ідентифіковані, використовуються підприємством більше одного року та приносять власнику певні економічні вигоди, які в міжнародній практиці називаються роялті.

До них відносяться різні права компанії, такі як право користування землею, виробничими потужностями, патенти, торгові марки, фірмові найменування, авторські права тощо.

Дуже важливим фактором для ефективної роботи сільськогосподарської компанії є її ділова репутація, досвід взаємовідносин, престиж торговельних марок, міцна клієнтська база та налагоджені довгострокові відносини з постачальниками та партнерами.

В останні роки список ресурсів також розширився, включивши до нього підприємницькі навички та дух компаній. З метою підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу компанія повинна досягти оптимального балансу між усіма трудовими ресурсами та встановити відповідне співвідношення між робочою силою і відповідними машинами та обладнанням. Це, безсумнівно, пов'язано зі зростанням частки нової, більш досконалої техніки, поліпшенням організації виробничої інфраструктури, перерозподілом працівників у межах цієї інфраструктури тощо.

Варто зазначити, що роль і значення потенціалу сільськогосподарського підприємства в суспільному виробництві важко переоцінити. Потенціал підприємства є необхідною умовою прискорення науково-технічного прогресу та соціально-економічного розвитку країни.

Отже, наявність ресурсного потенціалу підприємства в сучасній економічній ситуації ще нічого не говорить про ефективність діяльності підприємства. Ефективне функціонування підприємства в першу чергу

забезпечується якістю використання його ресурсного потенціалу. Інвестиції в ресурси є формою оптимального капіталу, а відомо, що їх якість дає можливість зменшити втрати та підвищити ефективність виробництва.

1.2. Методичні засади оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу

Забезпечення конкурентоспроможності та реалізація конкурентних переваг підприємств в умовах розвитку ринкової економіки та фінансової нестабільності тісно пов'язані з процесами раціонального формування та ефективного використання ресурсного потенціалу. Тому проблема стратегічного і тактичного управління ресурсами як єдиною підсистемою в економіці підприємства потребує теоретичного і практичного вирішення. Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень необхідно мати відповідний оціночний апарат, який дозволяє визначити рівень розвитку підприємства та його перспективи.

Ресурсний потенціал підприємства є основоположним фактором, який забезпечує можливість стабільного розвитку підприємства. Стратегія і тактика, що реалізуються на підприємстві, впливають на ємність ресурсного потенціалу, але ще більшою мірою вони формують інтенсивний сценарій з точки зору умов використання конкурентних переваг і забезпечення його конкурентоспроможності.

Ефективне функціонування підприємства вимагає комплексної оцінки її ресурсного потенціалу та його раціонального використання.

Відповідно до напрямку розвитку потенціалу підприємства необхідно визначити пріоритетні фактори зростання з точки зору подальшого управління ними.

Розробка принципів формування стратегії реалізації пріоритетних напрямів розвитку підприємства дозволяє визначити основні умови розробки

та реалізації стратегії для відповідного реагування підприємства на різного роду збурення, викликані впливом дестабілізуючих факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на процес формування та реалізації пріоритетів.

Оскільки окремий показник часто стосується лише певного виду ресурсів підприємств, для забезпечення комплексної оцінки ступеня ефективності використання їх ресурсного потенціалу необхідна система показників.

Процес формування стратегії реалізації пріоритетних напрямів розвитку підприємства являє собою певну послідовність управлінських дій, розроблених з метою забезпечення найбільш ефективного виконання вимог до впроваджуваної системи пріоритетів.

На різних етапах формування та подальшої реалізації системи пріоритетів розвитку підприємства необхідно вирішувати завдання визначення оптимального варіанту з множини допустимих управлінських рішень, що відповідають вимогам системи. У цьому контексті завдання визначення оптимального варіанту розвитку підприємства полягає в розробці адаптивної структури системи пріоритетів, що дозволяє їй адекватно реагувати на нестабільність і непередбачуваність зовнішнього середовища і на збурення, що відбуваються в самій системі. Ступінь оптимальності та ефективності сформованої стратегії реалізації пріоритетних напрямів розвитку компанії, в залежності від обраних методів досягнення поставлених завдань, визначає ступінь локалізації негативного впливу факторів на реалізовану систему пріоритетів.

Удосконалення методичної бази формування та ефективного використання економічного потенціалу підприємств, розробка підходів на основі стратегічного управління витратами та матричної моделі грошових потоків для визначення організаційно-економічних умов підвищення ефективності використання економічного потенціалу та застосування

інтегральної оцінки ефективності використання економічного потенціалу є необхідними умовами прибуткового функціонування окремих суб'єктів господарювання в процесі формування їх стратегічних переваг.

До показників ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств належать: кількість працівників, зайнятих у сільському господарстві, виробничі витрати, валова продукція, фондоозброєність та енергоозброєність робочої сили. Перші два з цих показників характеризують величину ресурсного потенціалу, а наступні - ступінь забезпеченості сільськогосподарських підприємств цим потенціалом.

Деякі автори виділяють поняття "ресурсний ефект господарської діяльності", під яким розуміють її здатність раціонально використовувати обмежені ресурси та включати в обіг раніше невикористані ресурси. На їхню думку, його показниками є вивільнення робочої сили, економія і заміна дефіцитних матеріалів і сировини, а також включення в господарський оборот нових ресурсів і комплексність використання сировини.

Використання ресурсного потенціалу кожної економічної одиниці слід оцінювати як окремо по кожній групі ресурсів, так і в цілому.

Оцінити ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства можна за допомогою системи показників, таких як ресурсовіддача та ресурсоемність. Вони, як правило обчислюються в цілому і по окремим його складовим. Чим вищий рівень ресурсовіддачі і нижча ресурсоемність, тим ефективніше використовуються потенціал підприємства.

Оцінюючи рівень ефективності використання потенційних ресурсів, доцільно порівнювати фактичні показники з нормативними. При цьому нормативне значення, наприклад, для ресурсоемності, - це мінімальна кількість ресурсів, яку підприємство повинно мати для виробництва одиниці певного виду продукції або 1 гривні її вартості в цілому. Якщо існуюча ресурсоемність є вищою за нормативне значення, це свідчить про досить

низьку ефективність використання ресурсного потенціалу, і навпаки, нижчі витрати (порівняно з нормативним значенням) свідчать про те, що насправді досягнуто кращого стану в цьому відношенні.

Комплексні показники, що відображають використання ресурсного потенціалу підприємства, повинні охоплювати всі його складові - земельні ресурси, основні та оборотні засоби, трудові ресурси.

Якщо вести мову про використання земельних ресурсів сільськогосподарського підприємства, варто наголосити, що показники, які характеризують його, необхідно розділити на дві групи: перша — включає ті з них, що характеризують відтворення земель, до другої відносять показники економічної ефективності їх використання.

Перша група показників включає:

- Частина сільгоспугідь в загальній площі земель сільськогосподарського підприємства;
- Частина в сільськогосподарських угіддях: земельних площ, що знаходяться в обробітку, в тому числі ріллі та багаторічних насаджень; зрошених і удобрених площ, рекультивованих земель;
- Обсяг виконаних механізованих робіт (в еталонних гектарах) у розрахунку на 1 га земель в обробітку та ін.

У другій групі показників економічної ефективності використання земель варто зауважити, що її оцінка проводиться у натуральних і вартісних показниках. Натуральні показники відображають урожайність сільськогосподарських культур та обсяги виробництва окремих видів тваринницької продукції.

До другої групи належать валова, товарна та чиста продукція, а також розмір прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь - фізичний або умовний.

Важливим елементом ресурсного потенціалу кожного підприємства є його матеріально-технічні активи (основні та оборотні засоби). Щодо відтворення основних засобів в цілому, слід зазначити, що найважливішими показниками можуть бути коефіцієнти зносу, використання, оновлення та вибуття, коефіцієнт використання виробничих потужностей та частка активної частини основних засобів.

На нашу думку, найбільш прийнятними показниками економічної ефективності використання основних засобів є фондвіддача (розраховується на основі валової, товарної, чистої продукції та прибутку) та фондмісткість (показник, обернений до фондвіддачі, розраховується на основі валової продукції).

Що стосується показників ефективності використання оборотних коштів, то слід зазначити, що до найбільш важливих показників можна віднести коефіцієнт оборотності та закріплення, тривалість одного обороту (в днях), вартість валової, товарної та чистої продукції, а також розмір прибутку на 1 грн. оборотних коштів.

Слід зазначити, що ефективність роботи кожного підприємства значною мірою залежить від його фінансового стану. Він визначає здатність кожного окремого підприємства зміцнювати власний ресурсний потенціал, впроваджувати у виробництво передові технології та ефективно реалізовувати свою продукцію.

Оцінка фінансового стану підприємства проводити за допомогою п'яти коефіцієнтів.

- Автономії,
- Абсолютної ліквідності,
- Покриття,
- Рентабельності активів,
- Рентабельності продукції.

Кожен з цих ключових показників (за умови, що вони знаходяться в межах норми і рівень прибутковості є позитивним) оцінюється в 20 балів. Підприємство зі значенням до 60 балів перебуває у критичному фінансовому становищі, 60-80 балів - у нестабільному, 80-100 балів - у стабільному і 100 балів - в абсолютно стабільному.

Щодо коефіцієнта автономії, наприклад, слід зазначити, що він розраховується як співвідношення між власним капіталом і загальним капіталом (який включає як позиковий, так і власний капітал). Що стосується ліквідності, то слід зазначити, що вона характеризує здатність компанії

конвертувати свої активи в грошові кошти для того, щоб здійснити всі необхідні платежі вчасно. Найважливішими показниками ліквідності компанії є коефіцієнти абсолютної та поточної ліквідності. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (коефіцієнт платоспроможності) характеризує негайну готовність

погасити короткострокові борги. Коефіцієнт поточної ліквідності показує, наскільки ліквідним є баланс компанії. На практиці рентабельність активів розраховується діленням чистого прибутку на середньорічну загальну вартість капіталу, а рентабельність продукції - діленням прибутку від реалізації на собівартість реалізованої продукції.

Серед показників рентабельності (крім рентабельності активів) можна виділити наступні:

- Рентабельність власного капіталу – відношення прибутку до загальної величини власних ресурсів підприємства;
- Рентабельність перманентного капіталу – відношення прибутку до сум власних ресурсів і довгострокових кредитів та займів.

Слід враховувати, що показників і критеріїв ефективності розвитку бізнесу не повинно бути занадто багато, оскільки це призведе до проблеми розрахунку значущості впливу кожного показника на кінцевий результат. Оскільки система показників використання різних ресурсів не здатна

забезпечити чітку оцінку ефективності використання ресурсного потенціалу та ділової активності в цілому, необхідні узагальнюючі показники.

Найпоширенішим методом вимірювання сукупного потенціалу суб'єкта господарювання є грошовий вимір. Він дозволяє розрахувати всі ресурси (що входять до складу), які певною мірою є взаємозамінними.

На думку науковців, при розрахунку величини ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства необхідно вираховувати суму таких його складових, як земля, матеріально-технічні засоби, трудовий потенціал та фінансові ресурси, які є в його розпорядженні, але ще не перебувають в обороті.

Що стосується грошової оцінки земель, то слід зазначити, що в економічній літературі її поділяють на два види: нормативну та технічну.

Грошова оцінка земель необхідна для захисту від нерационального використання земель, а її застосування дає можливість економічно примусити користувачів і власників земельних ділянок дбайливо ставитися до землі. Вона дає можливість впливати на організацію земельних відносин, особливо при здійсненні операцій із землею, і створює необхідну фінансову базу для органів місцевого самоврядування.

Щодо другої складової ресурсного потенціалу підприємства - матеріально-технічних ресурсів - слід зазначити, що їх вартість розраховується як сума найважливіших виробничих і матеріальних ресурсів.

Різноманітні підходи до грошової оцінки трудового потенціалу, що використовуються сьогодні, можна поділити на дві групи.

- Витратна – відповідно до якої, вартість розраховується як сума заробітної плати, витрат на забезпечення належних умов праці, а також соціального пакету;

- Доходна, за якою вартість кадрового потенціалу розраховується за реальною вигодою, що має підприємство від праці робітників.

Остання ж являє собою капіталізовану частину прибутку, створеного цією працею.

Оцінюючи вартість ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства, доцільно віднімати його вартість від загальної вартості сільськогосподарських і промислових ресурсів, щоб уникнути подвійного обліку власних засобів виробництва.

1.3. Умови та чинники стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства

У ринковій економіці всі складові ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств повинні функціонувати як товар. Це вимагає організації ринків землі, праці, матеріально-технічних ресурсів та капіталу. Що стосується ринку землі, то слід зазначити, що його основними характеристиками в аграрному секторі є використання землі для сільськогосподарського виробництва, обмеженість її площі та безстроковість (за умови раціонального використання). Функціонування землі як капіталу можливе лише в умовах повноцінного ринку земель сільськогосподарського призначення, коли існує можливість передачі землі від неефективних до більш ефективних користувачів. Без цього встановити достатньо ефективні земельні відносини практично неможливо.

Станом на довоєнний час розораність земельного фонду в Україні значно перевищувала аналогічний показник у переважній більшості країн світу. Питома вага ріллі в структурі земельного фонду України досягала 54,4%, тоді як у розвинених країнах світу вона була значно меншою. Наприклад, у США цей показник становив 19,8%, Франції – 32,1%, Великобританії – 24,8%, Польщі – 44,2%. У країнах ЄС земля не обробляється, якщо з одного гектара площі не отримують 500 євро прибутку.

За такої прибутковості можна забезпечити інноваційну та інвестиційну привабливість галузі, повернути людей у села та створити для них комфортні умови життя. Тому нагальною проблемою є оптимізація земельного фонду країни, зменшення сільськогосподарської освоєності та розораності, що дозволить покращити екологічний стан агроланшафтів та інтенсифікувати виробництво за рахунок концентрації ресурсів на меншій площі.

Пріоритетними напрямками розвитку земельних відносин в Україні є розвиток повноцінного ринку землі та створення сприятливих умов для залучення інвестицій і кредитів в аграрний сектор. Ринок нерухомості виконує такі особливі функції: Координація діяльності учасників ринку через застосування відповідних норм і правил, обмеження небажаних, нерозумних дій окремих учасників ринку з метою зміни моделей поведінки, розподіл інформації, витрат і прибутків від виробництва; дотримання правил оформлення договорів та інших документів тощо. Ринок землі повинен передбачати створення відповідної інфраструктури, включаючи біржі, різноманітні офіси, що забезпечують проведення земельних торгів. Ринок землі має розглядатися як ринок, що регулюється державою, з урахуванням специфіки її історичного та національного характеру.

Для того, щоб ринок земель сільськогосподарського призначення функціонував належним чином, необхідно створити умови для того, щоб земля стала ліквідним товаром. Для цього необхідно створити науково обґрунтовану систему оцінки земель сільськогосподарського призначення, розбудувати інфраструктуру ринку землі, запровадити державний контроль за діяльністю учасників ринку землі, створити економічні стимули для раціонального використання та охорони земель, створити єдину державну систему реєстрації земельних ділянок, нерухомого майна та прав на них у складі державного земельного кадастру. Формування цивілізованого ринку землі буде досягнуто шляхом створення відповідної законодавчої бази та наявності вільних земельних ділянок для купівлі-продажу і платоспроможних

покупців. Розвиток ринку землі сприятиме залученню довгострокових кредитів для аграрного сектору.

Важливим матеріальним елементом будь-якого виробничого процесу є засоби виробництва. Вони створюють виробничо-технічний потенціал аграрного сектору, який визначається сукупністю матеріально-речових елементів виробництва, що забезпечують виконання всього циклу технологічних операцій з виробництва готової сільськогосподарської продукції.

Для ефективного функціонування будь-якого сільськогосподарського підприємства необхідна відповідна матеріально-технічна база, всі складові якої мають бути задіяні в повній мірі. Перш за все, це стосується технічного оснащення, поточний рівень якого є досить низьким для більшості агровиробників. Крім того, слід враховувати, що наявна в господарстві техніка часто є застарілою, фізично та морально виснаженою. Потреба в техніці та обладнанні в сільськогосподарському виробництві наразі задовольняється менш ніж наполовину, а з урахуванням фізичного зносу - на чверть. Оновлення технічної бази потребує великих обсягів інвестицій. Зокрема, тільки для оновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств на рівні технологічної потреби необхідно щорічно купувати машин і обладнання на суму понад 20 млрд гривень. Крім того, для підтримання такого машинно-тракторного парку у функціонуючому стані необхідні 2,0-2,5 млрд грн на закупівлю запасних частин і ремонтних матеріалів. На жаль, ні у держави, ні у сільгосп товаровиробників таких коштів немає.

Останнім часом більшість фермерських господарств не в змозі придбати необхідну їм техніку через скрутне фінансове становище. Альтернативними механізмами забезпечення підприємств технікою є розвинений вторинний ринок (ринок вживаної техніки), лізинг, розгалужена мережа пунктів прокату техніки, спільне використання техніки кількома сільгоспвиробниками та інші. Вирішенню проблем технічного пероснащення аграрного сектору сприятиме

формування повноцінного ринку техніки та технічних послуг, що передбачає створення прямих та опосередкованих зв'язків між виробниками техніки, структурами технічного сервісу та сільськогосподарськими товаровиробниками (за участю банків, інших кредитних установ, страхових та лізингових компаній), створення регіональних центрів маркетингу техніки, надання державної підтримки для зміцнення купівельної спроможності сільськогосподарських товаровиробників та вирішення

Внутрішній ринок сільськогосподарської техніки в нашій країні має формуватися на таких принципах: добросовісна конкуренція між виробниками техніки, висока якість обслуговування, створення спеціалізованих підприємств з ремонту та обслуговування техніки, вдосконалення та розширення фінансового лізингу, моніторинг цього ринку тощо. Оскільки значна кількість

фермерських господарств не має достатньо коштів для придбання нової техніки, держава повинна сприяти формуванню певного ринку вживаної техніки, створенню належної системи технічного обслуговування машин та знарядь, оновленню їх комплектуючих та запасних частин. Розвиток вторинного ринку техніки збільшує її пропозицію та задовольняє попит споживачів, які не мають коштів для придбання нової дорогої техніки.

Функціонування вторинного ринку дозволяє збільшити пропозицію техніки, більш ефективно використовувати деталі, вузли та агрегати виведених з експлуатації машин і механізмів, придатних для відновлення. Купівля-продаж відновленої техніки та ремонтних матеріалів дає можливість сільськогосподарським підприємствам продовжити термін експлуатації наявного обладнання. Крім того, це сприяє збільшенню завантаження потужностей ремонтних та сільськогосподарських сервісних компаній.

Хоча вторинний ринок техніки має певні недоліки, він існує в більшості країн (особливо в США, Англії, Франції та Німеччині). Зрозуміло, що цей ринок сільськогосподарської техніки не може бути провідною формою реалізації технічної політики держави, але його існування є важливою умовою

вирішення проблеми технічного забезпечення товаровиробників (особливо фермерських та особистих селянських господарств). Що стосується лізингу, то слід зазначити, що він забезпечує економію коштів порівняно з традиційним кредитуванням. Тому він має стати пріоритетною формою технічного переоснащення в аграрному секторі. Він також пропонує 100% фінансування та страхування від інфляції. Оскільки українські банки майже не надають середньо- та довгострокових кредитів сільськогосподарським підприємствам, лізинг є єдиним доступним та ефективним способом придбання сільськогосподарської техніки та обладнання. Це вимагає мобілізації фінансування від виробників техніки, банків, страхових компаній та інших фінансових установ, приватних компаній та корпорацій, посилення конкуренції на ринку лізингу, диверсифікації джерел фінансування лізингових операцій та підвищення ефективності роботи лізингових компаній. Оскільки майже 90% наявної в сільському господарстві техніки відпрацювало свій нормативний термін експлуатації, а сільськогосподарські підприємства не мають коштів на придбання нових моделей, доцільно збільшити державну підтримку останніх через лізинг.

Ще однією проблемою в сільській місцевості є більший спад кількості зайнятих жінок (порівняно з чоловіками), що позбавляє сільські населені пункти перспектив розвитку. Дослідження показують, що для чоловіків важливим мотивом є актуальність професії, а для жінок - зручний графік роботи, належні житлові умови та сприятливий морально-психологічний клімат на роботі. Занепад тваринництва призвів до втрати 500 000 робочих місць лише в Україні. Крім того, згідно з офіційною статистикою, за останні 11 років закрилися 30% всіх дошкільних закладів, 16% клубів і бібліотек, 42% закладів громадського харчування, 44% лікарень, 45% магазинів і 93% домогосподарств. Це означає ще 200 000 робочих місць для жінок.

Основним завданням керівників фермерських господарств є збереження наявної робочої сили, яка знаходиться у найбільш продуктивному віці та має

достатню кваліфікацію і практичний досвід. Вони повинні звернути увагу на вдосконалення галузевої структури господарства, що дозволить більш повно використовувати робочу силу протягом року. Розвиток трудомістких галузей (садівництво, виноградарство, городництво, скотарство, свинарство тощо) сприяє розширенню зайнятості в сільській місцевості.

Основними заходами державного регулювання ринку праці є: пріоритетне фінансування розвитку соціальної сфери у сільській місцевості, розроблення регіональних комплексних програм подолання кризових явищ, сприяння розвитку підприємництва та приватної ініціативи, підвищення ефективності використання трудових ресурсів, надання відповідно до законодавства пільг з податку на прибуток та іншої фінансової підтримки підприємствам, установам та організаціям, які створюють нові робочі місця в регіонах з високим рівнем безробіття. Важливим фактором належного функціонування реформованих підприємств є висока компетентність та підприємницькі якості керівників і спеціалістів, які здатні визначати майбутню стратегію розвитку.

В умовах ринкової економіки велике значення мають також ділові відносини керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств з іншими бізнес-структурами та державою. Однак, за деякими експертними оцінками, лише 15% реформованих сільськогосподарських підприємств у нашій країні мають керівників і спеціалістів, які відповідають сучасним вимогам, а на ці сільськогосподарські підприємства припадає близько 40% валової продукції (без урахування господарств населення). Як правило, це великі, високотехнологічні спеціалізовані господарства, які виробляють і переробляють зернові, соняшник, цукровий буряк, молоко, продукцію птахівництва та свинарства. Кваліфікаційний рівень працівників повинен відповідати вимогам сучасних технологій і технічних засобів, що використовуються у виробництві. З метою підготовки високопрофесійних

управлінських кадрів в Україні необхідно запровадити ефективну систему безперервної освіти для фахівців різних рівнів управління.

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств залежить від повноти, раціональності та ефективності використання основних засобів - основної складової матеріально-технічної бази, яка визначає кінцевий

результат виробництва та його прибутковість. Фінансові результати сільськогосподарських підприємств визначають масштаби інвестиційного процесу, зростання технічної та енергетичної оснащеності, впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробничі процеси. За останні роки

зменшилася кількість машинно-тракторного парку, кількість вантажних автомобілів та транспортні потужності господарств. Кількість та якість парку транспортних засобів не відповідає вимогам виробництва, що призводить до зменшення кількості перевезених фермерськими господарствами вантажів.

Розвиток і характеристики матеріально-технічної бази сільськогосподарського підприємства визначають його здатність виробляти та реалізовувати продукцію. Зростання і вдосконалення засобів виробництва забезпечують підвищення технічної оснащеності підприємства і формують матеріальну основу його виробничого потенціалу.

Ключовим чинником стратегічного управління є розробка ефективної стратегії, яка забезпечує реалізацію місії підприємства. Для

сільськогосподарських підприємств першочерговим завданням є розробка стратегічних напрямів ресурсного забезпечення через впровадження сучасних

інноваційних технологій у виробництво, переробку сировини та відтворення ресурсного потенціалу. Світовий досвід свідчить, що сучасний розвиток сільського господарства, незалежно від соціально-економічної орієнтації країн та способів виробництва, стає все більш екологічним і вимагає збереження та відтворення природно-ресурсного потенціалу агропромислового комплексу.

Ефективне управління ресурсами в сільськогосподарських підприємствах забезпечить стабільну ринкову позицію за умови використання

інноваційних інструментів стратегічного управління, тобто вдалого поєднання знань, досвіду та технологій (ключових компетенцій) за таких умов:

1) Підприємство, яке має у своєму розпорядженні різні ресурси, повинно комбінувати їх у своїй виробничій діяльності. Таке поєднання взаємно підсилює і доповнює ресурси, робить їх унікальними і недоступними для конкурентів;

2) ринковий успіх компанії гарантується, якщо вона відбирає та комбінує ресурси більш інтенсивно, ніж її конкуренти;

3) в результаті ефективної та вдалої комбінації ресурсів вони набувають форми ключових компетенцій, недоступних і незмінних для конкурентів;

4) У ході конкурентної боротьби підприємства повинні передбачати можливість відтворення конкурентами кращої комбінації ресурсів, тим самим знецінюючи їх;

5) джерелом формування ключових компетенцій є інновації, технічні та технологічні можливості підприємства;

6) поштовхом до розвитку ключових компетенцій є готовність споживачів отримувати вигоду від них і платити за нові продукти, створені в результаті їх реалізації;

7) ключові компетенції формують матеріальні та нематеріальні активи (унікальні знання, інформаційні технології, технологічні та організаційні ноу-хау, гудвіл), які з часом лише зміцнюються, а якість та ефективність їх використання зростає;

8) Кожне сільськогосподарське підприємство може набути ключових компетенцій завдяки формуванню унікальних баз даних, створенню відповідної робочої атмосфери в колективі та творчому використанню інноваційних ідей.

Успіх стратегічного розвитку підприємства та ефективна реалізація його стратегічних планів залежать від низки суб'єктивних та об'єктивних факторів, таких як готовність керівництва до реалізації масштабних проектів, знання, навички та кваліфікація менеджерів, наявність ресурсного потенціалу. Іншими словами, менеджери повинні зосередитися на успішному функціонуванні організації шляхом нарощування стратегічного ресурсного потенціалу компанії. Вимоги зовнішнього середовища визначають основні напрямки трансформації ресурсного потенціалу компанії та його стратегічну орієнтацію.

Сучасні умови розвитку економіки супроводжуються високим ступенем невизначеності макроекономічного середовища та посиленням конкуренції, що впливає на ефективність діяльності підприємства та досягнення сталого розвитку і сприяє максимальному використанню наявних ресурсів та їх сукупності як ресурсного потенціалу підприємства. Категорії "ресурси" та "ресурсний потенціал" часто ототожнюють, хоча існують відмінності в їх трактуванні та змісті. Як зазначають К. Макконнелл та С. Брю, ресурси включають землю, капітал, працю та підприємницькі здібності. А.Г. Загородній та Г.Л. Вознюк під економічними ресурсами розуміють сукупність ресурсів, що використовуються для виробництва товарів: Земля, праця, капітал, підприємницькі здібності, технологія, інформація тощо.

На думку Л.Г. Окоркової, ресурси загалом складаються з наявної кількості запасів, джерел, засобів і предметів праці, які можуть бути мобілізовані та використані для досягнення цілей компанії. а думку цього автора, всі ресурси класифікуються відповідно до їх альтернативної цінності всередині компанії на такі види: загальні ресурси (альтернативна цінність ресурсу однакова як в межах підприємства, так і за його межами), специфічні ресурси (альтернативна цінність ресурсу важливіша для підприємства, ніж за його межами) та міжвидові ресурси (не мають альтернативної цінності за межами підприємства). Відповідно до ресурсної теорії фірм, автор зазначає, що "фірма - це фонд ресурсів, які є унікальними для даної фірми і не можуть

бути точно і швидко відтворені іншими фірмами. Відповідно, цей набір ресурсів визначає конкурентні переваги фірми".

Основна відмінність поняття "ресурсний потенціал" від категорії "ресурси" полягає в тому, що, крім матеріальних і нематеріальних активів, ресурсний потенціал також включає в себе здатність персоналу і компанії в цілому використовувати наявні кошти і ресурси. Характеризуючи ресурсний потенціал, слід зазначити, що він включає в себе не тільки ті ресурси, які повинні бути використані в певний період, але й їх страхові та інші резерви.

Таким чином, ресурсний потенціал відображає потенційну, а не тільки фактичну можливість його споживання в процесі суспільного виробництва. Формування ресурсного потенціалу є складним і тривалим процесом, який передбачає аналіз усіх складових системи у їх взаємозалежності та динаміці.

Як економічна категорія, ресурсний потенціал відображає відносини між людьми з приводу накопичення та використання наявних можливостей. Його сутність розкривається у взаємодії всіх його складових. Ресурсний потенціал характеризує не весь запас певного ресурсу, що є в розпорядженні суспільства або природи, а лише ту його частину, яка може бути видобута на сучасному рівні технологічного розвитку суспільства та економічної доцільності залучення до суспільного виробництва. Тому до ресурсного потенціалу включають лише ті джерела ресурсів, отримання яких можливе та ефективно на даному етапі суспільного розвитку.

Сьогодні як ніколи важливо включати до ресурсного потенціалу не лише сформовану систему ресурсів, а й альтернативні ресурси та джерела їх відтворення. Це нові або відновлені ресурси, які мають стратегічну спрямованість і використання яких є науково обґрунтованим та перспективним. Як видно з наведених вище класифікаційних ознак, що описують сутність ресурсного потенціалу, його суперечливий характер є очевидним. В результаті дослідження та систематизації різних наукових поглядів ми дійшли висновку, що під ресурсним потенціалом підприємства

слід розуміти сукупність наявних видів ресурсів, які взаємодіють між собою у виробничому процесі та обсяг і структура яких можуть бути змінені шляхом прийняття стратегічних рішень та їх реалізації.

Слід погодитися з Н.С. Краснокутською, яка відмічає, що формування ресурсного потенціалу підприємства є складним і динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем. Серед чинників, що впливають на збалансованість та ефективність його використання, автор виокремлює:

1. Зовнішні чинники:

- економічні,
- соціальні,
- політичні,
- юридичні умови,
- ринкові умови на вході і виході;

2. Внутрішні чинники:

- стратегія підприємства, для реалізації якої формується потенціал;
- досвід і навички менеджерів; цінності;
- культура, принципи організації ведення бізнесу.

Разом з тим ресурсний потенціал характеризується і особливими властивостями, на основі яких він формується.

Сукупність системних, структурних та якісних характеристик визначають принципи стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства.

- Ресурсний потенціал підприємства є емерджентною системою зі складними ієрархічними зв'язками між його елементами;
- При формуванні ресурсного потенціалу підприємства неможливо ізолювати внутрішні процеси від процесів зовнішнього середовища з метою їх відособленого спостереження та дослідження;

- Ресурсний потенціал підприємства має здатність до відтворення;
- Ресурсний потенціал підприємства як економічна система постійно змінює свої параметри;

- Основою формування ресурсного потенціалу підприємства є його структуризація;

- Узгодженість у функціонуванні елементів ресурсного потенціалу підприємства дозволяє досягати стратегічних цілей підприємства;

- Елементи ресурсного потенціалу підприємства взаємодіють між собою із синергічним мультиплікативним ефектом;

- Параметри ресурсного потенціалу мають здатність адаптуватися до постійних, динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовища господарювання;

- Здатність ресурсного потенціалу підприємства до активних не передбачуваних дій залежно від способів та методів управління, рівня розвитку самої системи тощо.

Крім базових загальноприйнятих принципів, формуванню ресурсного потенціалу підприємства притаманні специфічні, а саме: — стратегічна спрямованість (формування ресурсного потенціалу здійснюється у напрямі реалізації обраної стратегії розвитку підприємства); — орієнтація на потреби ринку (ефект від використання ресурсного потенціалу повинен бути спрямований як безпосередньо, так і опосередковано на ринок, інакше кажучи, на цільову аудиторію споживачів, що є передумовою прибутковості та розвитку підприємства); — плановірність (координація роботи всього підприємства в результаті використання ресурсного потенціалу у виробничому процесі, ефективного впровадження прогресивних ресурсів та технологій); — інформаційна забезпеченість (полягає у формуванні ресурсного потенціалу з урахуванням сучасних досягнень НТП та тенденцій розвитку ринку); — взаємозалежність (полягає у тому, що недостатній рівень розвитку однієї складової потенціалу може компенсуватися до певної міри

розміром його інших складових, відсутність же окремої складової ресурсного потенціалу призводить до нівелювання значимості інших).

Стратегічне управління ресурсним потенціалом реалізується через обрану підприємством стратегію, оскільки саме ця стратегія, в разі її успішної реалізації, забезпечує досягнення поставленої мети. Розробка стратегічних

пріоритетів неможлива без формування елементів стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства. У літературі зі стратегічного управління використовується термін "стратегічний потенціал компанії", під яким розуміють сукупність наявних ресурсів і можливостей для розробки та

реалізації стратегії компанії. У цьому випадку основна увага приділяється ресурсам компанії, які використовуються для розробки та реалізації стратегії.

Однак стратегічний потенціал формують не лише наявні ресурси, а й ресурси, які компанія може отримати, змінюючи їхні характеристики в процесі реалізації стратегічних рішень. Тому до ресурсів, які формують потенціал компанії, слід додати як наявні, так і потенційні ресурси.

На мою думку, стратегічний ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства - це адекватність і достатність ресурсів і компетенцій підприємства для розробки та реалізації стратегії досягнення стійкої конкурентної позиції на ринку. Ця позиція повністю відповідає ресурсній теорії і передбачає, що стратегічний розвиток компанії визначається якістю ресурсів, якими володіє конкретна сільськогосподарська компанія, та її стратегічними цілями. Наявність та якість ресурсів і компетенцій визначають

власну конфігурацію можливих напрямів стратегічного розвитку компанії.

Як справедливо підкреслюють відомі американські дослідники менеджменту Д. Пірс і Р. Робінсон, "ресурсний погляд на стратегію базується на передумові, що фундаментальна відмінність між компаніями полягає в

унікальності їхніх ресурсів та унікальних здібностей до їх використання, які називаються компетенціями". Однак не всі ресурси та компетенції мають

однакову стратегічну цінність. Їх цінність визначається важливістю для реалізації стратегічного плану та можливістю доступу до них учасників ринку.

Неможливо чітко визначити основні правила ефективного стратегічного управління ресурсним потенціалом та процедури його оптимізації, оскільки сучасний ринок та його компанії є дуже різноманітними та багатограними.

Стратегічне управління ресурсним потенціалом компанії базується на системному підході, який враховує наступні фактори:

- Підприємства є відкритими системами, на які впливає велика кількість чинників зовнішнього середовища;
- Стратегії є унікальними для кожного підприємства і тому універсального рішення, придатного для використання, не існує;
- Підприємства характеризуються наступними ознаками: наявність певних ресурсів та їх перетворення в матеріальні блага; порівняння витрат на виробництво з результатами діяльності; багатокритеріальність завдань управління; неможливість формалізації завдань корпоративного управління.

Отже, необхідність стратегічного управління ресурсним потенціалом зумовлена тим, що неефективне використання ресурсів у сучасних умовах впливає на конкурентоспроможність компанії та робить її діяльність недоцільною. Розробка методології формування ресурсної стратегії дозволяє

підприємству забезпечити ефективність процесу забезпечення підприємства ресурсами. Існуюча ситуація, за якої ресурсна стратегія або взагалі не розробляється, або є частиною виробничої стратегії, призводить до того, що ресурси розглядаються як засіб забезпечення виробничого процесу, а не як джерело конкурентних переваг, що дають можливість подальшого розвитку.

Вищезазначені фактори та умови стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства сприяють подальшому розвитку прикладних аспектів використання теорії ресурсного потенціалу підприємствами аграрного сектору.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ЧИННИК В РЕСУРСНОМУ ПОТЕНЦІАЛІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Сучасні підходи до оцінювання ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства

Основною соціально-економічного розвитку будь-якого підприємства є його ресурсний потенціал, кількісні та якісні характеристики якого відображають упорядковану сукупність ресурсів, включаючи фінансові, виробничі, трудові та інформаційні ресурси. Закономірним результатом використання ресурсного потенціалу підприємства є насамперед виробництво якісної продукції, що забезпечує отримання високих прибутків. Ресурсний потенціал підприємства слід розглядати, з одного боку, як специфічну економічну категорію, що є результатом взаємодії всіх ресурсів підприємства, які є не тільки наявними, але й прихованими, а з іншого - як економічну основу діяльності підприємства, яка характеризується системою показників, що відображають не тільки наявні ресурси, але й їх резерви, які можуть бути використані за певних умов.

Оцінка управління ресурсним потенціалом підприємства має бути комплексною, тобто здійснюватися як систематизація результатів всебічного економічного аналізу. Така оцінка повинна містити загальні висновки щодо використання ресурсів компанії на основі принципу системності. Процес оцінки також повинен здійснюватися в певному порядку і бути чітко структурованим. Іншими словами, оцінка - це результат виявлення та аналізу якісних і кількісних характеристик компанії. Таким чином, така оцінка дозволяє визначити, як працює ресурсний потенціал, чи досягаються поставлені цілі, як зміни та вдосконалення в управлінні впливають на повноту використання ресурсів компанії та ефективність управління.

Серед існуючих підходів до оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом найбільшого поширення набув метод діагностики ресурсного потенціалу, який має здійснюватися у формі комплексного, поетапного та фундаментального дослідження. Таким чином, при комплексній формі оцінки ресурсного потенціалу всі ресурси підприємства аналізуються та інтегруються в єдиний показник. Найважливішими методами інтеграції показників є експертний метод та рейтинговий метод. Поетапна оцінка зазвичай фокусується на основних критеріях, які визначають здатність компанії вирішувати свої основні завдання. У цьому випадку завдання полягає у визначенні основних критеріїв, які забезпечують комплексну оцінку.

Передумовою розвитку ресурсного потенціалу підприємства є не лише абсолютне збільшення його рівня, а й забезпечення ефективного використання з урахуванням якісних характеристик ресурсного потенціалу. Кількісні характеристики використовуються для оцінки обсягу та темпів відтворення окремих ресурсів та ресурсного потенціалу в цілому, а якісні характеристики, в свою чергу, є основою для визначення ефективності використання ресурсів. Використання кількісних та якісних характеристик ресурсного потенціалу підприємства дає таку можливість:

- Проаналізувати початковий рівень розвитку ресурсного потенціалу;
- Виявити сформовані диспропорції між ресурсами підприємства;
 - Виділити пріоритетні напрямки розвитку ресурсів;
 - Визначити, виходячи з досягнутого рівня і напрямів розвитку діяльності підприємства, принустимі виробничі, соціальні та економічні навантаження.

Характерною рисою ефективного управління ресурсним потенціалом є, перш за все, оцінка ефективності використання ресурсів підприємства, при якій корисний результат діяльності підприємства порівнюється з витратами на досягнення цього корисного результату. Корисним результатом вважається

ефект, який може бути як економічним, у вигляді прибутку компанії, так і соціальним, у вигляді забезпечення кращого рівня життя.

Крім того, оцінка ефективності управління ресурсним потенціалом необхідна для забезпечення більш повного та раціонального використання

ресурсів підприємства. Важливо охарактеризувати не тільки обсяг наявних ресурсів, але й обсяг фактично використаних. Тому інформаційна панель

оцінки управління ресурсним потенціалом повинна включати показники, що характеризують наявність, склад і стан ресурсів, а також показники

ефективності використання ресурсів. Оцінюючи ресурсний потенціал та ефективність його використання, необхідно чітко розуміти структуру

потенціалу, основні характеристики його складових, їх співвідношення та використання у виробничому процесі. Важливо розуміти місце і роль

матеріальних елементів ресурсного потенціалу та їх зв'язок з іншими складовими.

На основі проведеного аналізу визначено систему основних показників, що характеризують ефективність управління ресурсним потенціалом

підприємства та зводяться до наступних.

Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів

- Коефіцієнт забезпечення підприємства матеріальними ресурсами;
- Коефіцієнт корисного витрачення матеріальних ресурсів;
- Коефіцієнт оновлення основних засобів;
- Коефіцієнт вибуття основних засобів;
- Знос основних фондів;
- Фондовіддача.

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів:

- Коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- Коефіцієнт фінансової залежності;

- Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами;

- Коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт швидкої ліквідності;

- Коефіцієнт абсолютної ліквідності;

- Рентабельність власного капіталу.

Оцінка ефективності використання трудових ресурсів:

- Коефіцієнт обороту найманих працівників;

- Коефіцієнт обороту звільнених працівників;

- Коефіцієнт загального обороту працівників;

- Коефіцієнт плинності кадрів;

- Продуктивність праці.

Оцінка ефективності використання інформаційних ресурсів:

- Оцінювання технічного забезпечення інформаційними системами;

- Оцінювання кадрового забезпечення та рівня їх кваліфікації у галузі інформаційних систем.

Оскільки основною метою управління ресурсним потенціалом підприємства є збільшення прибутку для забезпечення подальшого розвитку, доцільно оцінювати та аналізувати показники прибутковості. Прибутковість можна визначити за допомогою таких показників, як темп зростання чистого доходу від реалізації та прибутку від звичайної діяльності.

Визначення рівня технологічного забезпечення інформаційної системи полягає в оцінці наявності персональних комп'ютерів, наявності програмного забезпечення, що підтримує функціональні інформаційні ресурси, співвідношення між наявністю персональних комп'ютерів та програмного забезпечення.

Найважливішими показниками, що характеризують технологічне забезпечення створення та використання інформаційних ресурсів, є наявність

комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. Технічна ефективність характеризується показниками надійності, швидкодії, пропускну здатності технічних засобів і систем, продуктивності комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. Аналіз наявних показників інформатизації дозволяє визначити склад показників, що використовуються в системі управління інформаційними ресурсами, та основні тенденції розвитку систем створення і використання інформаційних ресурсів. Водночас якісна оцінка складу інформаційних ресурсів дає можливість проаналізувати показники, що характеризують споживчі властивості інформації:

- Загальний і корисний обсяг інформації.
- Вартість та ефект від її використання.
- Період використання, своєчасність отримання,
 - Тривалість обробки, способи й форми надання,
 - Участь у процесі ухвалення рішення.

Проведений аналіз показав, що їх вибір ґрунтується на комплексному, багатоаспектному підході до оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом; їх характеристика дає можливість оцінити та проаналізувати ефективність управління кожним ресурсом у складі загального ресурсного потенціалу підприємства, що сприятиме підвищенню ефективності управління ресурсним потенціалом. Це дає можливість визначити рівень резервних можливостей для подальшого розвитку підприємства та сприяє створенню ефективної системи управління ресурсним потенціалом.

2.2 Багатоаспектність понять економічний та ресурсний потенціал підприємств, їх взаємозв'язок

В сучасних умовах господарювання побудова ефективних механізмів корпоративного управління, адекватних конкретним умовам, вимагає всебічного дослідження такого важливого поняття, як економічний потенціал.

Категорія "економічний потенціал" не має однозначного трактування в сучасній економічній науці. Сьогодні існує багато публікацій, що містять різні аспекти поняття "економічний потенціал підприємства", але, незважаючи на це, на нашу думку, його сутність розкрита недостатньо. У багатьох наукових працях наголошується на важливості дослідження проблеми оцінки потенціалу, його використання та зростання, а також зазначається, що існують значні розбіжності у визначенні поняття економічного потенціалу, його сутності, складу та співвідношення з іншими категоріями.

Ресурсний підхід - це сукупність ресурсів, які є в розпорядженні компанії. Оцінка потенціалу зводиться до визначення вартості активів, відображених у балансі підприємства. Виробничий підхід - це сукупність виробничих потужностей за умов, які забезпечують максимально повне використання заданого обсягу наявних економічних ресурсів з точки зору часу та продуктивності. Потенціал оцінюється шляхом визначення виробничої потужності підприємства.

Цільовий підхід - це сукупність ресурсів, резервів і можливостей підприємства, які забезпечують його довгострокову життєздатність і досягнення стратегічних цілей. Оцінка потенціалу можлива на основі оцінки конкурентоспроможності та можливостей сталого розвитку.

Виходячи з наведених вище формулювань, можна зробити висновок, що економічний потенціал підприємства - це багатоаспектне поняття, яке поєднує стратегічні цілі розвитку, рушійні сили, зовнішні та внутрішні умови розвитку, джерела розвитку та досягнуті результати.

Ресурсний підхід до категорії економічного потенціалу є досить поширеним серед дослідників. Він полягає у виокремленні потенціалу як сукупності ресурсів та їх джерел, що забезпечують виробничо-господарську діяльність підприємства. Сьогодні більш чітко виділяються дві "ресурсні" позиції. Перша позиція представляє економічний потенціал як сукупність

ресурсів, що не враховує їх взаємозв'язки та участь у виробничому процесі. На думку Л. І. Дбалкіна, економічний потенціал є «узгальнена, збірна характеристика ресурсів, прив'язана до місця і часу». Як «кількість і якість ресурсів, якими розпоряджається та чи інша господарська система», розуміє

економічний потенціал інший відомий вчений І. І. Лукінов. Д. А. Черніков вважає, що економічний потенціал характеризується «сукупністю ресурсів без обліку реальних взаємозв'язків, що склалися у процесі виробництва».

Друга ресурсна позиція полягає у трактуванні економічного потенціалу як сукупності ресурсів, здатних виробляти певну кількість матеріальних благ і послуг, обсяги виробництва, фінансові результати тощо. На думку З. Б. Фігурнова, економічний потенціал "характеризує виробничі ресурси, їх кількісні та якісні параметри, що визначають максимальні можливості суспільства виробляти матеріальні блага в кожний даний момент часу". Д. К.

Шевченко вважає, що економічний потенціал - це "сукупність виробничих ресурсів, об'єднаних у процесі виробництва, які мають певні потенційні можливості у виробництві матеріальних благ і послуг".

Теоретико-методологічні положення, що складають концептуальну основу ресурсного підходу до визначення економічного потенціалу, не відображають функціональної спрямованості цього поняття, яке орієнтоване на досягнення високих результатів у всіх аспектах господарської діяльності, та не враховують системних характеристик у його створенні та використанні.

Тому ми вважаємо, що було б неправильно визначати категорію "економічний потенціал" виключно на основі ресурсного підходу. Проаналізувавши всі концепції трактування категорії "економічний потенціал", ми пропонуємо визначити її наступним чином.

Економічний потенціал - це сукупність ресурсних можливостей підприємства, які використовуються для досягнення конкурентоспроможності та сталого розвитку в умовах динамічного та невизначеного зовнішнього

середовища. Відмінною рисою наведеного визначення є конкретизація цілей економічного потенціалу в умовах модернізації.

Як економічна категорія, ресурсний потенціал виражає відносини між людьми з приводу накопичення та використання наявних можливостей.

Сутність ресурсного потенціалу полягає у взаємодії всіх його складових.

Слід зазначити, що поняття "ресурсний потенціал підприємства" характеризується наступними ознаками:

1. ресурсний потенціал - це не просто сума, а система ресурсів, які використовуються комплексно, тобто він передбачає взаємодоповнюваність окремих ресурсів у процесі суспільного виробництва (зі збільшенням кількості одного ресурсу в цій системі одночасно збільшується кількість іншого ресурсу).

2. ресурсний потенціал враховує можливість взаємозамінності ресурсів, що використовуються в процесі суспільного виробництва. Оскільки більшість видів ресурсів є багатofункціональними, це створює умови для варіативності використання різних видів та елементів для досягнення одних і тих самих цілей та кінцевих результатів.

3. ресурсний потенціал включає не тільки існуючу систему ресурсів, але й нові види ресурсів, які раніше не існували (або не використовувалися), можливість використання яких науково обґрунтована і збереження (або використання) яких прогнозується в досліджуваному періоді та на перспективу, тобто альтернативні ресурси та їх джерела.

4. ресурсний потенціал включає не тільки ресурси, призначені для споживання в аналізованому періоді, але й їх страхові та інші запаси.

Відповідно, ресурсний потенціал визначає також потенційну (а не тільки фактичну) можливість їх споживання в процесі суспільного виробництва.

5. ресурсний потенціал показує не весь запас даного ресурсу, наявний в природі або в суспільстві, а лише ту його частину, яка може бути видобута з урахуванням економічної доцільності його включення в суспільне виробництво і досягнутого суспільством рівня технологічного розвитку.

Таким чином, ресурсний потенціал включає лише ті джерела ресурсів, які є можливими та ефективними на певному етапі суспільного розвитку.

У результаті дослідження та систематизації різних наукових поглядів вчених-економістів автор дійшов висновку, що під ресурсним потенціалом підприємства слід розуміти сукупність наявних, взаємопов'язаних видів ресурсів, ефективне використання яких дозволяє досягти економічного ефекту.

Систематизувавши різні наукові погляди, можна зробити висновок, що терміни "економічний потенціал" і "ресурсний потенціал" є синонімами. У природно-ресурсному аспекті ресурсних досліджень дійсно важко розмежувати ці категорії. Більше того, ці потенціали ідентичні за формою одиниць виміру (виражені в матеріальних категоріях, умовно-натуральних категоріях, універсальних еквівалентах грошових одиниць, різноманітних індексах або алгебраїчних виразах). При цьому внутрішній зміст цих понять абсолютно різний, хоча насправді вони тісно пов'язані між собою.

Багато науковців називають ресурсний потенціал основою для створення та розвитку економічного потенціалу.

Таким чином, ресурсний потенціал є основою економічного потенціалу суб'єкта господарювання і відображає потенційні можливості підприємства. Економічний потенціал підприємства - це інтегральна оцінка потенційних можливостей, вкладених у ресурсний потенціал, та їх реалізація з метою досягнення економічного ефекту. В результаті аналізу наукових публікацій ми дійшли висновку, що економічний потенціал - це генератор, який здатен

відбирати необхідні ресурси, тобто має здатність ефективно використовувати ресурсний потенціал.

2.3 Характеристика підприємства та оцінка ефективності

використання його ресурсного потенціалу

Сільськогосподарське приватне підприємство агрофірма «АЛЬТА» створене в березні 2000 року в селі Дем'янці, Переяслав-Хмельницького району, Київської області. Основні земельні угіддя сконцентровані на Київщині.

За основним видом діяльності агрофірма виробляє широкий спектр сільськогосподарських культур: зернові культури (крім рису), бобові культури і насіння олійних культур. Переваги чорноземів допомагають задовольнити постійно зростаючий попит на продукти харчування.

Основною метою діяльності агропромислового підприємства є забезпечення потреб населення нашої держави у високоякісній сільськогосподарській продукції і продуктах харчування, її переробка, впровадження інноваційних підходів у веденні господарської діяльності, залучення інвестиційних ресурсів, надання широкого спектру послуг зі зберігання сільськогосподарської продукції та допоміжної діяльності у рослинництві.

Велика увага приділяється інтересам місцевих громад і охороні навколишнього середовища, покращує якість сільгоспугідь і використовує надійні та безпечні методи ведення сільськогосподарської діяльності.

Агрофірма володіє елеваторами, зерносховищами для зберігання олійних, зернових та насінневого матеріалу, парком автотранспорту і сільгосптехніки та сучасними потужностями з обробки насіння. Все це істотно підвищує продуктивність компанії.

Частину виробленого зерна підприємство доводить до кондиційного елітного насіння, яке потім реалізується як посівний матеріал.

Цілі підприємства можна звести до наступних:

- виробничі - які структура виробництва і технологія забезпечить випуск продукції необхідного обсягу та якості;
- ринкові - якими товарами і послугами охопити ринок і як його задовольнити;
- фінансові - прогнозовані результати і якими джерелами їх забезпечити;
- соціальні.

Місія СПП АФ «АЛЬТА». виробництво сільськогосподарської продукції для задоволення потреб споживачів, виготовлення якісної сільськогосподарської продукції, здатної протистояти продукції конкурентів, забезпечення зайнятості персоналу, його задоволеність своєю роботою та оплатою, здатність виконувати очікування споживачів, зміцнення позитивного іміджу організації.

Виробництво сільськогосподарської продукції здійснюється на основі органічної єдності таких чинників, як земля, трудові, матеріальні та нематеріальні ресурси, капітал підприємства. Їх сукупність складає ресурсний потенціал підприємства. Недостатнє забезпечення підприємства хоча б одним із вищезазначених елементів створює певні перешкоди для здійснення виробничого процесу, а також гальмує його розвиток.

Земля в сільськогосподарському виробництві виступає в якості головного засобу виробництва. До складу земельних ресурсів агропромислового підприємства можна віднести власну землю, а також ту, яку підприємство орендує в громадян на основі договору оренди. Кількість земельних ділянок в оренді – 851 ділянка.

Важливим показником, який характеризує ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства в розрізі окремих галузей є рівень продуктивності. В галузі рослинництва це показник визначають на основі урожайності сільськогосподарських культур.

Таблиця 2.1.

Динаміка рівня продуктивності продукції рослинництва, ц/га

Показники	2020	2021	2022
урожайності	рік	рік	рік
<i>Ячмінь озимий</i>	79,0	78,7	80,1
<i>Ячмінь ярий</i>	55,3	55,8	57,5
<i>Пшениця озима</i>	65,5	73,0	73,5
<i>Пшениця яра</i>	60,0	55,5	61,8
<i>Соняшник</i>	30,3	35,0	31,5
<i>Ріпак озимий</i>	28,0	29,5	29,0
<i>Соняшник</i>	25,5	20,0	21,5
<i>Кукурудза</i>	88,8	85,3	91,5

Джерело: власна розробка автора на основі фінансової звітності підприємства.

З таблиці видно, що врожайність зернових постійно зростала протягом аналізованого періоду.

Вартість товарної продукції кожного сільськогосподарського підприємства розрахована за поточними цінами реалізації. Вони можуть дещо відрізнятись в залежності від обраного підприємством каналу збуту. На основі собівартості реалізованої продукції компанія розраховує прибуток для кожної філії та для компанії в цілому.

Таблиця 2.2.

Динаміка вартості товарної продукції

Види продукції	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Ячмінь озимий	18700,0	29328,0	31959,0
Ячмінь ярій	31732,0	46523,0	45363,0
Пшениця озима	21355,0	22808,0	27520,0
Пшениця яра	16164,0	15654,0	20250,0
Соя	21712,0	23899,0	25797,0
Ріпак озимий	17559,0	19522,0	21000,0
Соняшник	500,0	350,0	700
Кукурудза	35296,0	38010,0	33577,0
Продукція рослинництва – всього	163018,0	196094,0	197959,0

Джерело: власна розробка автора на основі фінансової звітності підприємства.

Важливе значення для всебічної та ґрунтовної оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства та її поглибленого аналізу варто також широко використовувати показники рентабельності.

Таблиця 2.3.

Динаміка основних показників економічної ефективності виробництва в

СПП АФ «АЛЬТА»

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020 р. +/- до 2022 р.
----------	----------	----------	----------	------------------------

Середньоблікова чисельність працівників зайнятих в сільськогосподарському виробництві, чол.	106	124	127	21
Вартість валової продукції, тис. грн	833290	900585	987500	154210
- на 1 га сільськогосподарських угідь	15,0	20,5	31,0	16,0
- на 1 середньорічного працівника	755	739	1278	523
- на 1 люд.-год	0,52	0,76	0,83	0,3
- на 1 грн. виробничих витрат	3,5	5,5	6,0	2,5
Валовий прибуток (+) /збиток (-), тис. грн.	859035	888500	895150	36115
- на 1 га сільськогосподарських угідь	7,0	11,5	18,5	11,5
- на 1 середньорічного працівника	296,9	408,5	637,0	340,1
Рівень рентабельності, %	63,5	58,5	53,5	-10

Джерело: власна розробка автора на основі фінансової звітності підприємства.

Наведені в таблиці дані показують, що підприємство є прибутковим.

Головна мета діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку, а також його максимізація. Прибуток це частина чистого доходу підприємства, який залишається після вирахування з нього податків і поточних витрат. Прибуток безумовно є важливим економічним показником основної діяльності підприємства, так як за рахунок прибутку створюються певні гарантії існування підприємства.

Таблиця 2.4.

НУБІП України

Динаміка фінансових показників господарської діяльності (фінансова звітність підприємства)

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022 +/- до 2020
Дохід	80550500	89976100	108751500	28201000
Чистий прибуток	45583500	46729400	43988800	-1594700
Активи	139050500	145610000	189025200	49974700
Зобов'язання	79085300	79526500	87952900	8867600

Джерело: власна розробка автора на основі фінансової звітності підприємства.

Узагальнюючим показником економічної ефективності з точки зору зростання ресурсного потенціалу підприємства є зростання прибутковості. Щоб зробити висновок про рівень ефективності бізнесу, отриманий прибуток

необхідно порівняти з понесеними витратами або використаними для підтримки бізнесу активами, тобто визначити рентабельність

Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, який саме прибуток і ресурси (витрати) використовуються в розрахунках.

Передусім розрізняють рентабельність інвестованих ресурсів, рентабельність продукції і рентабельність господарської діяльності.

НУБІП України

Таблиця 2.5.
Оцінка економічної ефективності ресурсного потенціалу підприємства

Показники ефективності	2020 рік	2021 рік	2022 рік
------------------------	----------	----------	----------

Рентабельність операційної діяльності	53,3	55,7	57,0
Рентабельність продукції	73,5	80,3	83,0
Рентабельність підприємства	12,0	19,0	19,5
Рентабельність власного капіталу	21,8	28,5	31,0

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства.

З проведення досліджень можна зробити висновок, що на досліджуваному підприємстві протягом останніх років покращилися ключові показники ефективності формування та використання ресурсного потенціалу.

Збільшення показників також прослідковується у використанні активів та власного капіталу СПП АФ «АЛЬТА». Даному підприємству в подальшому слід займатися оптимізацією господарської діяльності в цілому і вдосконалювати формування і використання ресурсного потенціалу.

2.4 Аналіз оцінка економічних показників виробничої та господарської діяльності

Господарська діяльність є предметом вивчення багатьох наук: економічної теорії, макро- та мікроекономіки, менеджменту, організації та планування виробничо-фінансової діяльності, статистики, бухгалтерського обліку, економічного аналізу тощо.

Предметом економічного аналізу є господарські процеси, їх соціально-економічна ефективність; фактори, що впливають на кінцеві фінансові результати господарської діяльності; причинно-наслідкові зв'язки

економічних явищ і процесів, які відображаються через систему економічної інформації.

Розглядаючи структуру методики аналітичного дослідження на підприємстві, зазначимо, що її базовим елементом є формування завдань економічного аналізу, орієнтованих на кінцеві результати фінансово-господарської діяльності, обґрунтування ресурсного забезпечення досягнення поставленої мети.

Другим структурним елементом методики економічного аналізу є система синтетичних та аналітичних показників. Для кожного блоку аналітичних завдань з урахуванням принципу їх достатності для відповідної

глибини аналітичного дослідження формується окрема підсистема узагальнюючих (синтетичних) та аналітичних показників. При цьому визначаються взаємозв'язки між показниками та алгоритми їх розрахунку.

Набір показників для вирішення будь-якої аналітичної задачі визначається характером дослідження причинно-наслідкових зв'язків.

Об'єктивні (зовнішні) фактори, які впливають на кінцеві результати економічних процесів, відображають дію економічних законів; в ході економічного аналізу, наприклад, в багатьох випадках доводиться мати справу з ціновим фактором - зі зміною цін, тарифів, ставок.

Ціноутворення в ринковому середовищі, як правило, є стихійним процесом. Ціни на готову продукцію, товари, транспортні тарифи і розцінки

на послуги встановлюються відповідно до вимог закону вартості і законів ринку. Зміна цін на сировину, матеріали, напівфабрикати, готову продукцію і

товари впливає практично на всі показники (особливо фінансові) діяльності промислових, будівельних, сільськогосподарських, торговельних та інших підприємств. Промислові компанії змінюють валову, товарну, реалізовану та

чисту продукцію, витрати та чистий прибуток; підприємства роздрібною торгівлі змінюють обсяги оптових та роздрібних продажів, рівень знижок,

собівартість реалізації та прибуток. Зміна цін, тарифів і ставок вимагає досить складних економічних розрахунків у процесі аналізу. Ціновий фактор, який не

залежить від конкретного підприємства, виключається з перерахунку індексів, а його вплив особливо ізольований від інших факторів.

Суб'єктивні фактори також пов'язані зі специфікою людської діяльності.

Навіть умілий прогноз у діловій практиці, який враховує об'єктивні умови та об'єктивні чинники, може трактуватися як суб'єктивне явище. Успішна підприємницька діяльність, ритмічне і повне виконання бізнес-планів залежить від умілого керівництва конкретним виробничим колективом, правильної організації виробництва, економіки і фінансів, всебічного знання справи конкретним менеджером і ступеня його економічної та організаційної підготовки.

Системний підхід до аналізу економічних явищ і процесів виражається у комплексному дослідженні взаємопов'язаних, багатосторонніх економічних, організаційних, технічних і технологічних факторів при застосуванні системи показників. На думку Н. Тарасенко, система показників - це впорядкована сукупність показників, в якій кожен показник дає кількісну або якісну характеристику певного аспекту господарської діяльності, має властивості звітності та подільності, пов'язаний з іншими показниками, але не дублює їх.

Система економічних показників - це сукупність взаємозалежних показників, які відображають економічні процеси, що відбуваються в певних умовах, місці та часі. Вона будується шляхом диференціації та інтеграції залежно від мети та глибини аналізу.

Безперечно, наведені вище визначення певною мірою відображають сутність системи економічних показників, але, на нашу думку, точніше, в узагальненому вигляді, було б визначити систему економічних показників як сукупність взаємопов'язаних, систематизованих показників, що характеризують економіку в цілому, її галузь, регіон, сферу економічної діяльності, групу однорідних економічних процесів.

Вивчення причинно-наслідкових зв'язків у господарській діяльності компанії дає можливість розпізнати природу економічних явищ і на цій основі зробити правильну оцінку отриманих результатів, виявити резерви підвищення ефективності виробництва та обґрунтувати плани і управлінські рішення. Тільки виявивши причинно-наслідкові зв'язки між різними аспектами діяльності компанії, можна швидко розрахувати, як змінюються основні результати господарської діяльності під впливом того чи іншого фактора, обґрунтувати будь-яке управлінське рішення і прорахувати, як змінюється рівень прибутку, беззбитковий оборот, запас фінансової стійкості і витрати на одиницю продукції при зміні виробничої ситуації.

Економічна інформаційна система - це сукупність даних, які всебічно характеризують господарську діяльність на різних рівнях. Інформаційна система складається з сукупності вхідних даних, результатів їх проміжної обробки, вихідних даних і кінцевих результатів, які подаються в систему управління. Раціонально організований і належним чином регульований потік інформації слугує надійною основою для економічного аналізу, а отже, для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Склад і структура економічних показників є одним з найважливіших предметів економічної науки і водночас її невід'ємним елементом.

Показники, поряд з факторами і резервами, є основними категоріями економічного аналізу, які розкривають і характеризують стан економіки, її об'єктів і процесів, що відбувалися і відбуватимуться в економіці в минулому, теперішньому і майбутньому. Деякі автори визначають показник як узагальнену характеристику певного економічного процесу або об'єкта, що аналізується.

Загалом, економічний показник складається з назви, числового значення та одиниці виміру. Оскільки структура економічних індикаторів є досить розгалуженою, індикатори поділяються на групи за низкою ознак. Відповідно

до поділу економіки на макроекономіку та мікроекономіку, прийнято розрізняти загальні макроекономічні показники, які характеризують економіку в цілому, та мікроекономічні показники, які переважно стосуються економіки компаній, корпорацій, підприємств, фірм тощо.

Структура економічних показників включає абсолютні (кількісні, об'ємні) та відносні (якісні) показники. Абсолютні, об'ємні показники (в економіці, на відміну від фізики, об'ємними є всі показники, які характеризують кількість товару, продукції, грошей) виражаються в натуральних або грошових одиницях, таких як одиниці виміру, вага, довжина,

об'єм, грошові одиниці. Відносні показники показують співвідношення між двома показниками, що мають однакову або різну розмірність. У першому випадку це безрозмірні показники, які зазвичай описують швидкість зміни економічної величини або співвідношення, пропорції однорідних економічних величин, отримані в результаті їх порівняння, виміряні в часі або у відсотках.

У другому випадку – це вимірні показники, які характеризують швидкість зміни величини в часі, ефективність використання ресурсів та чутливість величини до факторів, що спричинили її зміну. Наприклад, фондівдача – це обсяг продукції, що припадає на одну гривню капітальних вкладень.

У сукупності відносних економічних показників, що характеризують динаміку економічних процесів і зміни об'ємних показників, розрізняють показники зростання (темпи зростання) і приросту. Темпи зростання відображають відношення обсягу економічної продукції, виробленої або спожитої за певний період, до обсягу продукції, виробленої або спожитої за попередній період. Найчастіше використовуються річні, квартальні, місячні періоди або періоди з фіксованими датами початку та закінчення. Якщо протягом досліджуваного періоду обсяг продукції не змінився, то показник зростання (темп росту) дорівнює одиниці або сто відсотків, якщо обсяг збільшився, то показник зростання перевищує сто відсотків, а якщо зменшився – то він нижче сто відсотків. Індикатори зростання характеризують зміни в

стані економіки і тому також справедливо називаються індикаторами стану або змін в економіці. У статистиці група таких відносних показників називається індексними показниками або просто індексами. Індекс - це відношення показника на певний момент часу до його базового значення, яке було визначено на відповідний момент часу за основу. Індeksi характеризують відносну величину показника порівняно з початковим базовим значенням і показують, як змінилося значення показника за певний період часу (від базового значення до поточного). Найчастіше використовуються індекси цін, доходів, рівня життя та індекси інфляції.

Показники зростання відображають співвідношення між зростанням (збільшенням або зменшенням) обсягу продукції, виробленої, проданої або спожитої в певному періоді, та обсягом продукції, виробленої, проданої або спожитої в попередньому базовому періоді. Наприклад, якщо обсяг виробництва не змінився у звітному періоді, то темп зростання за цей рік дорівнює нулю; якщо обсяг збільшився, то темп зростання позитивний; якщо зменшився, то темп зростання від'ємний. Подібно до темпів зростання, темпи приросту також вимірюються в часі або у відсотках. Спираючись на фізичні аналогії, темпи зростання можна описати як показники "економічного прискорення".

Економічні показники поділяються на групи залежно від того, як вони розраховуються, як визначаються їхні числові значення та як вони використовуються. Значення розрахункових та розрахунково-аналітичних показників визначаються шляхом розрахунків на основі математичних залежностей, економіко-математичних моделей з використанням певних методів. Розрахунково-аналітичні показники часто використовуються як вихідні дані для визначення прогнозних і планових показників, а також показників соціально-економічних програм.

Нормативні показники - це показники, які зазвичай визначаються органами управління підприємством або вироблені в практиці роботи

підприємства і виражають норми витрат ресурсів (сировини, енергії, матеріалів, праці, грошових коштів тощо) на виробництво одиниці продукції, виробітку, споживання (норми витрат). Показники у формі норм і стандартів (універсальні норми) також відображають прийняті, фіксовані співвідношення і пропорції, наприклад, норму нагромадження, заощадження, прибутку, заробітної плати і податків.

Науково-технічні показники, які характеризують досягнення науки, техніки і технології, також використовуються при вивченні економіки.

Залежно від галузі, сектора економіки та типу економічних процесів можна

виділити такі групи показників, як показники попиту, показники забезпеченості ресурсами, виробництва, розподілу, обміну, споживання, витрат, ефективності, запасів, стійкості, надійності, ризику, цін, попиту, пропозиції, доходів, витрат, рівня життя та багато інших.

З одиничних, індивідуальних, однорідних показників, які стосуються первинних, дрібних елементів економіки, формується згруповані, узагальнені, агреговані показники, що характеризують економічні об'єкти і

процеси в більш широкому масштабі, який охоплює весь регіон (регіональні показники), галузь (галузеві показники), економіку країни в цілому (макроекономічні, загальноекономічні показники) і світову економіку (глобальні показники).

Об'єктом економічного аналізу є соціально-економічні процеси розширеного відтворення, що здійснюються в ході господарської діяльності підприємстві об'єднань, їх внутрішніх підрозділів, які відображаються в плані, поточному обліку, звітності та інших джерелах інформації.

Процес розширеного відтворення являє собою складну сукупність численних процесів:

- Зміна розміру і стану природних ресурсів: землі, води, деяких копалин, розвиток популяцій рослин, тваринних організмів;

- Технічні процеси, які охоплюють функціонування техніки, сукупності засобів людської діяльності, що створюються для виробництва продукції та обслуговування невиробничих потреб суспільства;

- Технологічні процеси – операції з виробництва, переробки, транспортування, складування, зберігання продукції, які є основною частиною виробничого процесу;

- Економічні процеси, пов'язані з удосконаленням виробничих відносин у нерозривній єдності з продуктивними силами, з вкладенням фізичної та інтелектуальної праці у виробництво та її відшкодуванням у процесі реалізації продукції, зі шляхами досягнення всебічної ефективності виробництва;

- Соціально-економічні процеси, що охоплюють зміни матеріальних умов праці, культури і побуту всього життя населення.

Кожен окремий процес розвивається не тільки сам по собі, але й у постійній взаємодії з іншими процесами.

В контексті економічного аналізу економічні процеси аналізуються з точки зору їх взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості.

Виявлення взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємообумовленості є найважливішим моментом аналізу.

Економічний аналіз вивчає три головні сторони фінансово-господарської діяльності:

- Технологічну, що виражає зв'язок людей з природою в процесі виробництва (вирощування сільськогосподарських культур, розведення тварин і т. д.);

- Організаційно-економічну, що відображає відносини між людьми в процесі виробництва (організація праці, спеціалізація господарства, використання техніки і т. д.);

Фінансову, що виражає економічні відносини, що виникають на підприємстві і між окремими підприємствами, організаціями та особами. Аналіз господарської діяльності підприємства - це, по суті, дослідження

певних економічних показників, які характеризують різні сфери цієї діяльності. Економічні показники зводяться в певну систему за відомими критеріями. Система показників, що відображають діяльність підприємства, являє собою сукупність взаємопов'язаних величин, які всебічно характеризують майнове та фінансове становище, види діяльності та результати цієї діяльності. З огляду на вищезазначене, необхідно розглянути

окремі види економічних показників, які використовуються при аналізі господарської діяльності підприємств. Так, економічні показники поділяються на два основні види - натуральні та вартісні (грошові), залежно від вимірників, які використовуються при розрахунку цих показників. Вартісні показники є

найпоширенішим видом економічних показників. Вони дають змогу узагальнювати різноманітні економічні явища. Наприклад, якщо компанія використовує різні види сировини, лише вартісні показники можуть надати інформацію про загальну суму доходів, витрат і залишків цих предметів праці.

Натуральні показники є первинними, а вартісні - вторинними, оскільки останні розраховуються на основі перших. Існують економічні явища, які можуть бути виражені тільки у вартісному вираженні. Наприклад, собівартість продукції, прибуток (збиток) та деякі інші показники можуть бути виражені тільки у

вартісному вираженні. Крім натуральних показників, які виражають кількість матеріальних цінностей у натуральних одиницях виміру (штуки, тонни, метри, літри тощо), в економічному аналізі використовується також різновид цих показників - умовно-натуральні показники. Вони дають змогу узагальнити кількість різних видів однотипної продукції, що виробляється підприємством.

Залежно від того, який аспект (кількісний чи якісний) економічних явищ, процесів та операцій вимірюється в конкретному випадку, економічні показники поділяються на два види - кількісні та якісні. Слід також зазначити,

що економічні показники поділяються на об'ємні та специфічні залежно від методу перерахунку. Наприклад, виробництво, товарообіг, собівартість продукції та прибуток є об'ємними показниками. Вони характеризують обсяг певного економічного явища. Об'ємні показники є первинними, а специфічні - вторинними. Специфічні показники розраховуються на основі об'ємних показників. Наприклад, собівартість продукції та обсяг виробництва є об'ємними показниками, а співвідношення між першим і другим показниками, тобто витрати на одну гривню економічної продукції, є питомим показником.

В аналізі також використовуються показники, які виражають наявність основних засобів, їх структуру, рух та технічний стан. Що стосується інвестиційної діяльності підприємства, то існують показники, які виражають ефективність здійснених інвестицій, насамперед капітальних.

Найважливішими з них є період амортизації інвестицій та прибуток на одну гривню капітальних інвестицій.

Існують узагальнюючі економічні показники, які характеризують саме досліджуване підприємство. Йдеться про вартість його майнового комплексу.

Іншим показником є ринкова вартість підприємства, тобто вартість акцій цього підприємства, яка відповідає ринковій кон'юктурі.

Комплексна оцінка ефективності діяльності підприємства знаходить своє відображення в побудові так званого мультиплікатора. Це інтегральний, комплексний показник, що базується на окремих показниках, які відображають діяльність компанії. Існує два види мультиплікаторів: стандартні та суб'єктивні. Перші можуть бути використані для оцінки діяльності будь-якого підприємства, тоді як другі - лише для одного конкретного підприємства.

Слід враховувати, що всі види суспільного виробництва тісно пов'язані між собою і мають багато спільних рис. Взаємопов'язаність окремих галузей економіки та наявність внутрішніх зв'язків між ними вимагають розробки

міжгалузевого аналізу (теорії економічного аналізу), яка визначає найбільш загальні методологічні особливості та характеристики цієї науки, узагальнює кращі методи аналізу в різних галузях економіки та збагачує зміст економічного аналізу в цілому та галузевого аналізу зокрема. Володіння загальними теоретичними знаннями з економічного аналізу є необхідною умовою для компетентного оволодіння та практичного застосування окремих методів галузевого аналізу.

Економічний аналіз поділяється на підготовчий (перспективний) і наступний (ретроспективний, історичний) аналіз.

Підготовчий аналіз проводиться до початку здійснення господарської діяльності. Він необхідний для обґрунтування управлінських рішень і планових завдань, прогнозування майбутнього, оцінки очікуваного виконання плану та запобігання небажаним результатам.

Наступний (ретроспективний) аналіз проводиться після завершення господарської діяльності. Він використовується для контролю за виконанням плану, виявлення невикористаних резервів та об'єктивної оцінки результатів діяльності підприємств.

Перспективний і ретроспективний аналіз тісно пов'язані між собою. Без ретроспективного аналізу неможливо провести перспективний аналіз. Аналіз минулих показників дає можливість дослідити тенденції та закономірності, виявити невикористані можливості, кращі практики тощо, що важливо для обґрунтування рівня економічних показників на майбутнє. Саме здатність зазирнути в майбутнє уможливорює ретроспекцію. Вона є основою перспективного аналізу.

Водночас результати ретроспективного аналізу залежать від глибини та якості попереднього перспективного аналізу. Якщо цілі недостатньо обґрунтовані та реалістичні, подальший аналіз виконання плану втрачає сенс і потребує попередньої оцінки обґрунтованості цілей. Ретроспективний аналіз,

у свою чергу, поділяється на оперативний та підсумковий (результативний) аналіз. Оперативний (ситуаційний) аналіз проводиться одразу після здійснення господарських операцій або зміни ситуації за короткий проміжок часу (зміну, день, декаду тощо). Він використовується для швидкого виявлення слабких місць і впливу на бізнес-процеси. Ринкова економіка характеризується динамічністю ситуації як у виробничо-торговельній діяльності компанії, так і в її зовнішньому середовищі. У цих умовах особливого значення набуває оперативний (ситуаційний) аналіз.

Підсумковий аналіз проводиться за звітний період (місяць, квартал, рік).

Його цінність полягає в тому, що діяльність компанії аналізується комплексно і цілісно на основі звітних даних за відповідний період.

Це забезпечує більш повну оцінку діяльності компанії з точки зору використання наявних можливостей.

Підсумковий аналіз та оперативний аналіз взаємопов'язані та доповнюють один одного. Вони не тільки дозволяють керівництву компанії оперативно усувати недоліки у виробничому процесі, а й комплексно узагальнювати показники та результати виробництва за відповідні періоди та розробляти заходи щодо підвищення ефективності виробництва.

Просторовий аналіз можна розділити на внутрішній і зовнішній. При внутрішньогосподарському аналізі розглядається діяльність аналізованої компанії та її структурних підрозділів. При міжгосподарському аналізі порівнюються показники діяльності двох або більше компаній. Таким чином, можна виявити кращі практики, резерви і слабкі сторони і на цій основі зробити більш об'єктивну оцінку діяльності компанії.

Важливе значення має класифікація економічного аналізу за об'єктами управління. Господарська діяльність (керована система) складається з окремих підсистем: економіки, техніки, технології, організації виробництва, соціальних умов праці, природоохоронної діяльності та ін. Аспект аналізу за

бажанням керуючого органу може бути зміщений у бік будь-яких підсистем господарської діяльності. У зв'язку з цим виділяють:

- Техніко-економічний аналіз, яким займаються технічні служби підприємства (головного інженера, головного технолога та ін.). Його змістом є вивчення взаємодії технічних і економічних процесів і встановлення їх впливу на економічні результати діяльності підприємства;

- Фінансово-економічний аналіз (фінансова служба підприємства, фінансові та кредитні органи) основну увагу приділяє фінансовим результатам діяльності підприємства: виконанню фінансового плану, ефективності використання власного та позикового капіталу, виявленню резервів збільшення суми прибутку, зростанню рентабельності, покращанню фінансового стану та платоспроможності підприємства;

- Аудиторський (бухгалтерський) аналіз – це експертна діагностика фінансового «здоров'я» підприємства. Проводиться аудиторами або аудиторськими фірмами з метою оцінки та прогнозування фінансового стану та фінансової стійкості суб'єктів господарювання;

- Соціально-економічний аналіз (економічні служби управління, соціологічні лабораторії, статистичні органи) вивчає взаємозв'язок соціальних і економічних процесів, їх вплив один на одного і на економічні результати господарської діяльності;

- Економіко-статистичний аналіз (статистичні органи) застосовується для вивчення масових суспільних явищ на різних рівнях управління: підприємства, галузі, регіону;

- Економіко-екологічний аналіз (органи охорони навколишнього середовища) досліджує взаємодію екологічних та економічних процесів, пов'язаних зі збереженням і покращанням навколишнього середовища, витратами на екологію;

Маркетинговий аналіз (служба маркетингу підприємства або об'єднання) застосовується для вивчення зовнішнього середовища функціонування підприємства, ринків сировини і збуту готової продукції, її конкурентоспроможності, попиту і пропозиції, комерційного ризику, формування цінової політики, розробки тактики і стратегії маркетингової діяльності.

За методикою вивчення об'єктів аналіз господарської діяльності може бути порівняльним, діагностичним, факторним, маржинальним, економіко-математичним, економіко-статистичним, функціонально-вартісним і т. д.

Важливе місце серед усіх видів економічного аналізу посідає Фінансовий аналіз, який може бути охарактеризований як процес пізнання сутності фінансового механізму функціонування суб'єктів господарювання.

Основне його призначення полягає у вивченні, діагностиці та прогнозуванні фінансового стану підприємства та виявленні резервів підвищення його стійкості. На рівні підприємства його проводять фінансові служби. Зовнішній фінансовий аналіз проводиться банками, аудиторськими фірмами, інвесторами і т. д.

Отже, підприємство самостійно формує свій власний ресурсний потенціал, що дозволяє йому закріпити специфічні його особливості і визначити перспективи розвитку на майбутнє. Для того, щоб забезпечити стабільність діяльності підприємства необхідно оцінити ефективність управління ресурсним потенціалом. Врахування такої оцінки дозволить ефективно впливати на поточний стан та тенденції розвитку підприємства, встановлювати розміри та напрями змін, виявляти більш вагомні фактори такого зростання, скласти прогнози й плани подальшого вдосконалення процесів відтворення, використання та управління ресурсним потенціалом.

Тому, основною характеристикою ресурсного потенціалу в процесі такого оцінювання повинна бути його цінність для досягнення зазначених цілей, що може бути визначена за допомогою показників та методів.

Усі показники господарської діяльності підприємства тісно взаємопов'язані та взаємозалежні, що необхідно враховувати при проведенні комплексного аналізу. Взаємозалежність основних показників визначає порядок проведення аналізу від вивчення первинних показників до узагальнюючих. Така послідовність відповідає об'єктивній основі формування економічних показників. Система показників є одним з елементів методики комплексного економічного аналізу. Використання системи показників для проведення комплексного дослідження господарської діяльності підприємства визначає специфіку економічного аналізу, характерні риси його методології, а також відповідає основним принципам економічного аналізу – системності та комплексності.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Основні напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства.

Підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом та забезпечення його раціонального використання значною мірою пов'язане з якісними змінами у складі ресурсів та підвищенням ефективності управління ними. Завдання підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом полягає насамперед у поліпшенні використання та управління ресурсами підприємства та підвищенні їх цілісності, що проявляється у тісному взаємозв'язку.

Ресурси компанії повинні характеризуватися відповідним набором функціональних характеристик, на основі яких компенсуються їхні дефіцитні властивості. Управління матеріальними ресурсами (основними та оборотними активами) має велике значення для підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом компанії. Політика компанії щодо управління основними засобами передбачає постійний перегляд існуючого складу основних засобів та порівняння з досягнутими фінансовими результатами. Порівняння з попередніми роками використовується для визначення того, яка політика та структура виробничих активів була найбільш сприятливою для компанії. Потім визначаються можливості для оптимізації складу виробничих активів. Для того, щоб визначити найважливіші напрямки оптимізації складу основних засобів компанії, необхідно розглянути потребу в основних засобах за окремими групами основних засобів (виробничі будівлі та земля; машини та обладнання для виробничого процесу; машини та обладнання для управління виробничою діяльністю).

Важливою передумовою для розробки програми заходів з підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства є визначення та розуміння поточного стану його виробничих потужностей, для чого пропонується використовувати коефіцієнт мобільності основних засобів. Це узагальнюючий показник активної частини основних засобів, що має безпосередній вплив на виробничу потужність підприємства. Іншими словами, чим вищий ступінь мобільності основних засобів, тим вища виробнича потужність підприємства.

Однією з найважливіших ознак підвищення рівня ефективного використання основних засобів є збільшення обсягів виробництва. Обсяг виробництва при наявному і незмінному парку обладнання залежить, в свою чергу, по-перше, від ефективності використання фонду робочого часу протягом зміни, доби, місяця і т.д., тобто від екстенсивного використання обладнання; по-друге, від повного використання потужності обладнання з точки зору його годинної, добової та місячної виробничої потужності.

Тому зазвичай виділяють два основні шляхи підвищення ефективності використання основних засобів: інтенсивний та екстенсивний.

Інтенсивні методи підвищення ефективності використання основних засобів включають наступні:

- Механізація та автоматизація виробництва;
- Технічне переозброєння та модернізація;
- Удосконалення технологічних процесів;
- Скорочення тривалості операційного циклу виробництва;
- Застосування прогресивних форм організації та управління виробництвом;
- Підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня промислово-виробничого персоналу.

До екстенсивних напрямів підвищення ефективності використання основних засобів можна віднести наступні:

- Скорочення простоїв обладнання внаслідок своєчасного забезпечення сировиною, матеріалами, напівфабрикатами та підвищення якості ремонтів та обслуговування обладнання;
- Збільшення кількості машинно-змін роботи обладнання та скорочення кількості устаткування, що не працює;
- Введення додаткового обладнання

Звідси випливає висновок, що основним критерієм ефективного використання основних засобів на підприємстві має бути оптимальне співвідношення між кількістю пристроїв, їх завантаженням та обсягом замовлень клієнтів.

Щодо ефективності використання другої групи ресурсів, то в межах пріоритетних напрямів стратегічної роботи підприємства в сфері управління оборотними коштами, конкретними шляхами підвищення ефективності їх використання є: обґрунтоване встановлення норм і нормативів праці;

встановлення прямих постійних взаємозв'язків з постачальниками; зменшення вартості застосовуваних у виробництві сировини та матеріалів на основі придобання їх за оптовими цінами чи заміни дешевшими аналогами; використання відходів у виробництві; уніфікація технології виробництва продукції; інтенсифікація виробничих процесів; перехід до безперервного здійснення виробничих процесів; прискорення обробки партій постачання матеріальних ресурсів; прискорення процесів збуту продукції при застосуванні прогресивних маркетингових технологій; зменшення обсягів дебіторської заборгованості.

Основним критерієм оптимального використання оборотного капіталу на промисловому підприємстві є мінімізація витрат на закупівлю, транспортування та зберігання сировини, матеріалів, напівфабрикатів та

інших видів запасів, а також мінімізація запасів незавершеного виробництва, готової продукції та дебіторської заборгованості. Основною проблемою для промислових компаній є необхідність розробки відповідних стандартів і норм для кожного з цих елементів. Тільки так можна знизити витрати і прискорити оборотність оборотного капіталу.

Управління використанням оборотних активів підприємств має здійснюватися на основі врахування специфіки їх формування та витрат на управління ними. Управління виробничими запасами підприємства неможливе без урахування запасів готової продукції. У зв'язку з цим основною

метою управління запасами виробничих підприємств має бути підтримка такого поточного рівня виробничих запасів і запасів готової продукції, який мінімізує витрати на управління запасами підприємства в цілому.

З метою обґрунтування резервів зниження витрат підприємствам слід налагодити систему моніторингу витрат та відстеження відхилень фактичного рівня витрат від запланованого. Основною метою моніторингу є вдосконалення системи економічного аналізу. Регулярний моніторинг виробничих витрат, що здійснюється із залученням фахівців з різних сфер діяльності, забезпечує аналіз і прогнозування економічних процесів. Це допоможе вдосконалити методологію прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень і методи їх реалізації на основі більш повного і своєчасного аналізу, а також спрогнозувати основні пропорції і структурні зрушення у витратах виробництва та виявити проблемні місця у відповідних видах діяльності.

Управління ресурсним потенціалом компанії та прийняття рішень у цій сфері неможливі без урахування величезних обсягів інформації, які постійно зростають зі збільшенням обсягів виробництва. Ефективність управління досягається шляхом раціоналізації процесів збору, обробки та передачі інформації. Наявність автоматизованої інформаційної системи значно спрощує процес управління потенціалом компанії і дозволяє своєчасно

збирати, сортувати і обробляти необхідну інформацію, а також приймати правильне управлінське рішення. Одним із шляхів підвищення ефективності управління інформаційними ресурсами є створення інтегрованої інформаційної системи з використанням сучасних інформаційних технологій.

При створенні такої інформаційної системи на підприємствах слід виходити з особливостей управління та функціонування інформації, які об'єктивно необхідні для забезпечення цілеспрямованої діяльності підприємства в цілому.

Отже, інтегрована інформаційна система повинна відповідати наступним вимогам: Якість інформації, своєчасність надання інформації, інформаційна безпека та адаптивність до мінливих інформаційних потреб, а також ознайомлення співробітників з сучасними інформаційними системами.

3.2. Застосування мотивованої системи стимулювання праці трудових ресурсів

Ключовою передумовою підвищення ефективності управління ресурсами організації є створення дієвої системи мотивації персоналу.

Ефективна система стимулювання високопродуктивної праці, що базується на ринково орієнтованому механізмі мотивації, повинна ґрунтуватися на основних методах стимулювання, які спонукають потенційну робочу силу до систематичного підвищення своєї професійної кваліфікації, поліпшення якості робочої сили та повного використання її мотивації до праці.

Найважливішою продуктивною силою будь-якого сільськогосподарського підприємства є його робоча сила, як з точки зору кількості, так і з точки зору якості. У сучасному висококонкурентному середовищі кожна компанія прагне зробити свою діяльність успішною.

Мотивація робочої сили є одним із чинників цього.

Проблема пошуку ефективних інструментів мотивації стала особливо актуальною для працівників українських сільськогосподарських підприємств.

Системи мотивації та стимулювання в аграрному секторі практично застаріли і базуються на матеріальному принципі заохочення, який є недосконалим.

Працівники сільськогосподарських підприємств не мотивовані до високопродуктивної праці, що знижує загальну конкурентоспроможність підприємств.

Кожен працівник адаптується до робочого середовища і показує нижчу продуктивність, ніж при прийомі на роботу. Для того, щоб працівники працювали більш ефективно, необхідно використовувати механізм мотивації для стимулювання праці.

Принципи побудови системи мотивації спрямовані на формування поведінки працівників таким чином, щоб оптимально реалізувати стратегію компанії. У процесі мотивації праці відбувається перехід від актуалізованих потреб, які реалізуються через трудову діяльність, до трудової поведінки, яка

відповідає стратегічним цілям компанії. Показники ефективності мотивації праці можна визначити наступним чином: залученість або незалученість до трудової діяльності; мотиваційне ядро (яке можна сформувати); задоволеність роботою, яка вирішальною мірою залежить від того, чи відповідає вид виконуваної роботи інтересам людини; трудова поведінка.

Формування системи мотивації має ґрунтуватися на принципах холізму, тобто така система має включати матеріальну та нематеріальну мотивацію.

Дуже ефективною є внутрішня мотивація працівників через залучення їх до нових, перспективних, інноваційних проектів. Вона дозволяє працівникам реалізувати себе та отримати заслужене визнання, що, в свою чергу, створює задоволення від виконаної роботи. На практиці цей фактор часто виявляється більш дієвим, ніж конкретна матеріальна винагорода.

Основними складовими підвищення трудової мотивації мають бути такі п'ять чинників:

- Удосконалення внутрішньовиробничих тарифних умов оплати праці;

- Удосконалення методів розподілу колективного заробітку з урахуванням трудового внеску члена колективу у кінцевий результат;
- Поліпшення стимулювання трудового потенціалу за виконання та перевиконання виробничих завдань;

- Запровадження єдиних тарифних сіток для всіх категорій трудового потенціалу;

- Удосконалення тарифної системи шляхом встановлення оптимальних співвідношень тарифних ставок залежно від рівня кваліфікації працівників.

Працівників також можна заохочувати бонусами, які можуть виплачуватися одноразово з прибутку компанії (винагорода, премії, додаткова винагорода). Річні, піврічні та бонусні виплати, які зазвичай пов'язані зі стажем роботи та заробітною платою, можуть бути важливим мотивуючим фактором. Або надбавки за вислугу років та стаж роботи. Умови виплати та розмір премій можуть бути визначені в колективному трудовому договорі.

Для торгового персоналу можна запровадити додаткові системи винагороди. Це стимулює пошук нових ринків збуту: Подарунки від компанії, субсидування бізнес-витрат, покриття особистих витрат, опосередковано пов'язаних з роботою. Це непрямі витрати, які не обкладаються податками і тому є більш привабливими для працівників.

Стимулювання вільним часом як вид мотивації може дати хороший результат для працівників. Зайнятість працівників було б доцільно регулювати через:

- Надання працівникам за активну й творчу роботу додаткових вихідних, відпустки, можливості вибору часу відпустки тощо;
- Організацію гнучкого графіку роботи;
- Скорочення тривалості робочого дня за рахунок високої продуктивності праці.

Робочі або організаційні стимули регулюватимуть поведінку працівників на основі вимірювання їхньої задоволеності роботою. Необхідно надавати працівникам творчі елементи в роботі, забезпечувати можливість участі в управлінні та просування по службі в межах однієї посади, організувати творчі відрядження.

Гнучкі пільги слід поширити на "купівлю" необхідних пільг та послуг, щоб працівники могли обирати необхідні їм пільги та послуги в межах певної суми.

Також можна вивчити зарубіжний досвід і використовувати почесні звання та нагороди, а також публічні заохочення. Особливо негативний вплив на працівників мають публічні догани, тому керівництву варто утримуватися від цього виду дисциплінарних заходів, які вбивають "творче Я" працівників у майбутньому.

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що однією з найбільш прогресивних форм організації заробітної плати є запровадження так званої гнучкої тарифної сітки. Суть гнучких систем оплати праці полягає в тому, що в межах кожної кваліфікаційної категорії працівників або кожної посади працівників встановлюється певний діапазон тарифних ставок і посадових окладів. Це дає можливість підвищити ефективність стимулювання працівників у межах однієї категорії або посади без переведення їх в іншу категорію або на посаду з вищою кваліфікацією.

Для того, щоб визначити конкретну форму мотивації, яка була б найбільш бажаною в організації, слід провести опитування і на основі його результатів проранжувати фактори, які стимулюють працівників. Ефективна мотивація також вимагає усунення різних демотивуючих факторів. Це можуть бути конфлікти, високий рівень стресу, внутрішній дискомфорт, невиконання обіцянок з боку керівництва, недосяжні цілі, брак ресурсів для досягнення цих цілей та відсутність залежності винагороди від індивідуального внеску

працівника. Вплив таких факторів можна усунути через позитивні зміни в організаційній культурі, перерозподіл ресурсів тощо. Система мотивації має бути прозорою, щоб кожен працівник міг розрахувати зусилля, необхідні для досягнення певного результату. Перш ніж запроваджувати систему мотивації, слід враховувати, що вона має бути комплексною, тобто включати матеріальні та нематеріальні стимули.

Для забезпечення ефективності системи мотивації слід враховувати принцип конкурентоспроможності заробітної плати та інших компенсацій. З цією метою доцільно проводити регулярний моніторинг регіонального ринку праці. Конкурентоспроможна заробітна плата, яка (принаймні) відповідає ринковому рівню в аграрному секторі та враховує професійні та кваліфікаційні характеристики працівника, мінімізує ймовірність переманювання працівників конкурентами.

Поступовий розвиток системи мотивації та її ефективність забезпечують такі фактори, як розуміння цілей створення нової системи, наявність необхідних ресурсів для змін у мотивації, визначення термінів і тривалості цих змін, з'ясування рівня ризику, фокусування на конкретних цілях, чіткий розподіл завдань і відповідальності за заходи щодо створення та впровадження системи мотивації.

При створенні системи мотивації праці необхідно дотримуватися певних принципів. Для того, щоб ця система була ефективною, необхідно враховувати мотиватори працівників та їхні пріоритети при визначенні складових заробітної плати, беручи до уваги витрати на оплату праці. Система мотивації повинна розроблятися поетапно. Для того, щоб мотиваційні пропозиції були підтримані всіма менеджерами, необхідно використовувати інструменти організаційної культури та активно залучати менеджерів до процесу розробки систем мотивації. Для визначення ефективності створених систем мотивації необхідно проаналізувати взаємозв'язок та динаміку показників, що

характеризують загальну ефективність роботи та розмір фонду матеріального заохочення.

Свої відносини з працівниками СПП АФ «АЛЬТА» здійснює на основі трудового договору або інших форм співпраці, які регулюють відносини між працівниками та компанією як суб'єктом господарювання. Компанія надає своїм працівникам соціальні та інші пільги і гарантії, забезпечує їм умови праці та відпочинку, передбачені чинним законодавством України.

Висококваліфіковані працівники є найціннішим активом компанії, що гарантує стійкість та конкурентоспроможність компанії. Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток компанії значною мірою залежить від її працівників. У кожного працівника є своя роль в компанії, і все залежить від того, наскільки добре та ефективно він її виконує.

В СПП АФ «АЛЬТА» працюють як жителі населених пунктів в межах десяти кілометрів, а також більш віддалені населені пункти. Усі працівники добираються на роботу власним транспортом. Частина персоналу витрачає левову частку своєї зарплати на проїзд на роботу. Якщо компанія зможе оплачувати транспортні витрати для співробітників і надавати повний сервіс (транспорт з водієм) для управлінської команди, це матиме значний вплив на мотивацію персоналу. Навіть часткова фінансова підтримка людей, які змушені часто їздити у службових справах, сприятиме підвищенню ефективності праці.

Додільно було б, якщо СПП АФ «АЛЬТА» могла б продавати продукцію, виготовлену своїми працівниками, зі значною знижкою, тобто за собівартістю. Таким чином, компанія могла б просувати свою продукцію в громадах, де проживають її працівники.

Також хорошим кроком для керівництва було б організувати медичне обслуговування працівників або укласти контракти з медичними закладами.

Якщо компанія має на це кошти, це мало б значний вплив на соціальний бік життя працівників.

Слід ввести виплати, не пов'язані з досягненням певних результатів.

Виплати для працівників, що включають додатковий оклад, премії, довгочасні компенсації, обов'язкові (передбачені в компанії) пенсійні виплати й ін.

Надання таких пільг підкреслює високий статус працівника порівняно з іншими.

Всі перераховані вище форми мотивації та стимулювання можуть бути

впроваджені в СПП АФ «АЛТА» вже найближчим часом. Для того, щоб

визначити конкретну форму мотивації, яка є найбільш бажаною в компанії,

слід провести опитування і за його результатами проаналізувати фактори, які стимулюють працівників. Я також вважаю, що для досягнення ефективної

мотивації слід усунути різні демотивуючі фактори. До таких факторів

належать конфлікти, високий рівень стресу, внутрішній дискомфорт,

невиконання обіцянок керівництва, недосяжні цілі та брак ресурсів для їх досягнення. Вплив таких факторів можна усунути за допомогою позитивних

змін в організації, перерозподілу ресурсів тощо.

3.3. Впровадження ресурсо і енергозберігаючих технологій в сільському господарстві

Економічні відносини, що сформувалися в агропромисловому комплексі

України в сучасних умовах господарювання, тісно пов'язані зі змінами в

діяльності підприємств та організацій, основним видом діяльності яких є

матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників ресурсами та енергозберігаючими технологіями.

Основною проблемою технічної політики в аграрному виробництві є

забезпечення виконання всіх технологічних операцій відповідно до вимог

агротехніки при одночасному зменшенні витрат матеріально-технічних,

трудових та енергетичних ресурсів. Для того, щоб вирішити це завдання на практиці, кожне сільськогосподарське підприємство або фермерське господарство повинно забезпечити оптимальне співвідношення між обсягом робіт і обсягом своїх ресурсів.

Для досягнення сталого розвитку сільського господарства зараз і в майбутньому необхідно вирішити проблему оптимізації ресурсоспоживання та ресурсозбереження. Виробництво сільськогосподарської продукції потребує використання трудових (виробничий персонал тощо), енергетичних (паливно-мастильні матеріали різного походження), матеріально-сировинних (грунт, навколишнє середовище, машини і трактори, інфраструктура, добрива тощо) та інформаційних ресурсів.

Основні причини втрат ресурсів у сільськогосподарському виробництві та галузях, що його обслуговують (сільгоспмашинобудування, хімічна промисловість тощо):

- Нераціональні витрати матеріалів в технологіях і виробках;
 - Корозія і знос;
- Нераціональні технологічні втрати енергії при переробці матеріалів, виготовленні і експлуатації виробів;
- Нераціональне використання ґрунтових ресурсів і біологічного потенціалу рослин і порід тварин (існуючі та перспективні системи землеробства);
- Відхід від науково-обґрунтованих систем машин для виробництва сільськогосподарської продукції і оптимально скомплектованого машинно-тракторного парку сільгоспвиробників.

Основні шляхи ресурсозберігаючої технологічної модернізації виробництва та напрями їх технологічної модернізації.

Нераціональна витрата матеріалів в технологіях і виробках:

- Ресурсний моніторинг

НУБІП України

- Удосконалення методів розрахунку і конструювання
- Використання сучасних технологій
- Використання нових матеріалів
- Технологічний рециклінг

НУБІП України

Корозія і знос:

- Розрахунок і конструювання систем з високою стійкістю до корозії і зносу
- Використання сучасних методів захисту поверхонь (покриття,

НУБІП України

- зміцнююча обробка і т.д.)
- Застосування нових матеріалів

Ирраціональні технологічні втрати енергії, при переробці матеріалів, виготовленні і експлуатації виробів:

НУБІП України

- Моніторинг енерговитрат, посилення теплозахисту
- Розрахунок і конструювання енергозберігаючої техніки
- Заміна енергоємних технологій
- Використання нетрадиційних джерел отримання енергії
- Рециклінг тепла

НУБІП України

Проблему ресурсозбереження слід розглядати з точки зору агроекологічних проблем сільського господарства, систем землеробства, машинних технологій та машин для комплексної механізації сільськогосподарського виробництва, оскільки саме вони є ключовими ресурсами сільськогосподарського виробництва.

НУБІП України

Важливою складовою енергозбереження в рослинництві є широке впровадження окремих елементів точного землеробства.

НУБІП України

Подальший розвиток світової та національної економіки базується на прискореному розвитку ресурсозберігаючих технологій, одним з базових елементів яких є точне землеробство (precision agriculture).

Точне землеробство - це стратегія, заснована на використанні інформаційних технологій і даних з різних джерел для прийняття рішень щодо управління підприємством. Суть точного землеробства полягає у проведенні польових робіт відповідно до реальних потреб культур, що вирощуються в даній місцевості, з метою досягнення максимальної врожайності при мінімальних витратах насіння і розсади, добрив і пестицидів.

Всі економічно розвинені країни виробляють обладнання для застосування технології точного землеробства, яке включає в себе системи точного управління сільськогосподарськими агрегатами, картографування та моніторингу врожайності, агрохімічного та агрофізичного аналізу ґрунтів, збору та реєстрації різних параметрів, управління агротехнічними роботами в рослинництві тощо.

За кордоном розроблено та постійно вдосконалюється програмне забезпечення систем точного землеробства, що дозволяє використовувати сучасні інформаційні комунікації (Wi-Fi, GSM, GPRS та ін.), а також мережі Internet.

Точне землеробство має набагато більший економічний ефект і, перш за все, покращує родючість ґрунту та екологічність сільськогосподарської продукції.

Точне землеробство складається з багатьох компонентів, які можна розділити на три групи:

- Перша - це збір інформації про господарство, поле, культуру та регіон;
- Друга - аналіз інформації та прийняття рішень;
- Третя - реалізація рішень та агротехнічних заходів.

Для реалізації технології точного землеробства необхідна сучасна сільськогосподарська техніка, керована бортовими ЕОМ і здатна диференційовано проводити агротехнічні операції; прилади точного позиціонування на місцевості (GPS-приймачі); технічні системи, які

допомагають розпізнавати неоднорідність поля (автоматичні пробовідбірники, різноманітні датчики та вимірювальні системи, збиральна техніка з автоматичним обліком врожаю, пристрої дистанційного зондування польових культур тощо). Серцем технології точного землеробства є програмне забезпечення (друга група), яке забезпечує автоматизоване ведення просторово-орієнтованих даних у реєстрі сільськогосподарських полів, а також генерування, оптимізацію та реалізацію агротехнічних рішень з урахуванням мінливості характеристик у межах оброблюваного поля.

У загальному розумінні технологія точного землеробства включає в себе наступні етапи роботи:

- Створення електронних карт полів:
 - Створення бази даних по полях (площа, урожайність, агрохімічні та агрофізичні властивості (фактичні і нормативні), рівень розвитку рослин і т.д.);
 - Проведення аналізу в програмному забезпеченні і видача наочних форм для вироблення рішень;
 - Видача команд по прийнятих рішеннях на чіп-картах, які завантажуються в робототехнічні пристрої на сільськогосподарські агрегати для диференційованого проведення сільськогосподарських операцій.

На цих етапах потрібні підготовчі роботи, для виконання яких необхідно:

- Розділити поле на господарські одиниці - квадрати, які мають однакову площу, зручні для обробки технікою, мають свої номери і вважаються однорідними елементарними ділянками (однакові характеристики ґрунту, вміст поживних речовин) з просторовою прив'язкою до місцевості;
 - Відібрати ґрунтові проби з просторовою прив'язкою до місцевості;
 - Визначити вміст поживних речовин по кожній одиниці управління;

- Побудувати карту розподілу агрохімічних показників;
- Обробити, проаналізувати за допомогою програмного засобу і скласти технологічну карту диференційованого внесення добрив.

Для реалізації технології точного землеробства необхідні відповідні технічні засоби:

- Супутникова навігаційна система, яка дозволяє визначити місцезнаходження будь-якого об'єкта за допомогою спеціальних приймальних пристроїв (антени та приймача). Для отримання цієї інформації пристрої потрібно лише встановити на об'єкті, що експлуатується, та підключити його до системи. Супутникова система надає точну інформацію про координати і, відповідно, швидкість руху об'єкта. Ця інформація потім зберігається в повному обсязі і використовується для створення карт для внесення добрив;

- Датчики (сенсори) для визначення різних параметрів. Засновані на дії електромагнітних, інфрачервоних хвиль, ультразвуку та мультиспектральних камер, вони дозволяють визначати такі параметри, як врожайність зернових, вміст азоту та інших мінералів у ґрунті, його вологість, щільність, твердість, біомасу та кількість бур'янів.

Врожайність культури ніколи не буває однаковою на різних ділянках поля. Тому така величина, як врожайність (в ц/га), не дає достатньої інформації для визначення причин коливань врожайності в межах окремого поля. Для цього існує спеціальний пристрій, за допомогою якого можна визначити врожайність безпосередньо під час роботи комбайна (онлайн-режим) і який працює з пристроями супутникової навігації. Поєднуючи інформацію про місцезнаходження комбайна і врожайність, можна визначити врожайність в будь-якій точці поля і в будь-який час. Інформація, зібрана датчиками, відображається на бортовому комп'ютері в нечитабельному вигляді. Третім компонентом точного землеробства є географічна інформаційна система (ГІС) для візуалізації інформації в більш зручному вигляді. Це комплекс апаратного,

програмного та інформаційного забезпечення, який дає можливість зберігати і обробляти дані та відображати їх у більш читабельному вигляді - у вигляді таблиць і карт внесення добрив. Наприклад, з його допомогою можна створити карту врожайності. Кольори, нанесені на неї, позначають різні рівні врожайності.

Бортовий комп'ютер збирає інформацію, записану датчиками, і зберігає її на карті пам'яті, яка потім передається на офісний ПК для обробки. Також в бортовий комп'ютер можна ввести готову прикладну карту. Припустимо, це карта вологості, створена незадовго до посіву. У бортовому комп'ютері

фермер задає норму висіву і тут же вносить інформацію про коригування цієї норми в залежності від вологості ґрунту на ділянці, де буде відбуватися посів, тобто на ділянках поля, де волога достатня, посів проводиться з заданою нормою, а там, де вологість нижче допустимого значення, норма висіву

автоматично зменшується. Це відбувається за допомогою бортового комп'ютера, який вже має дані про стан ґрунту. Це гарантує, що рослини проростають в один і той же час, що, в свою чергу, впливає на майбутній урожай.

Сучасний бортовий комп'ютер у поєднанні з електронними процесорами сільськогосподарських машин і знарядь став багатифункціональною інформаційно-керуючою системою, що забезпечує оптимальне налаштування машинно-тракторного агрегату на всіх режимах роботи.

Таким чином, сучасні GPS-навігації мають наступні переваги:

- Не потрібна попередня розмітка поля;
- Не потрібні додаткові витратні матеріали для маркування рядів;
- Максимально використовується ширина агрегату, зводяться до мінімуму перекриття сусідніх рядів;
- Виключаються пропуски між сусідніми рядами;

- Збільшується коефіцієнт завантаження техніки (можливість роботи вночі);
- Забезпечується можливість роботи в умовах поганої видимості (пилюка, туман);

- Підвищується комфортність роботи, знижується стомлюваність водія.

Механізм ресурсозбереження на фермерських господарствах зумовлений постійним зростанням цін на придбані ресурси (техніку та енергоносії) та їх неефективним використанням, низькими цінами на сільськогосподарську продукцію і, як наслідок, нестачею коштів. Це

призводить до скорочення використання ресурсів, як наслідок - неможливість виконання певних технологічних операцій, затягування механізованих робіт, зниження врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності

тваринництва, погіршення якості продукції. З метою раціонального використання ресурсів та зниження собівартості продукції господарства повинні вживати технічних, технологічних та організаційних заходів.

Узагальнення досвіду сільськогосподарських підприємств показало, що технічні заходи включають:

- Впровадження енерго та ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур з мінімальною і нульовою обробкою ґрунту, що дозволяють знижувати витрати на виробництво;

- Заміна технологій виконання механізованих робіт, наприклад, оранки-дискування або передпосівної підготовки ґрунту – застосуванням внутрішньо ґрунтових гербіцидів і т.д.

До технічних заходів належать:

- Впровадження високопродуктивної комбінованої техніки, що дозволяє за один прохід виконувати кілька операцій (обробка ґрунту, внесення мінеральних добрив, посів, прикочування);

- Збільшення ширини захоплення машинно-тракторних агрегатів (МТА) і робочих швидкостей;

- Раціональне агрегування машин, спрямоване на повне використання потужності мобільних машин (тракторів, комбайнів і т.д.);

- Застосування альтернативних видів палива;

- Заміна машин з наднормативними термінами служби з метою скорочення витрат дизельного палива і запасних частин.

Альтернативні види палива необхідні для зменшення залежності від дорогих енергоресурсів та усунення нестабільності їх постачання (особливо

електроенергії). Ферма виробляє біогаз з відходів тваринництва (гною), який використовується для опалення та гарячого водопостачання, а також для виробництва електроенергії. Крім того, аналізоване господарство може

виращувати олійні культури (наприклад, ріпак, соняшник) для виробництва біопалива та заміни дорогого дизельного палива.

Організаційні заходи з ресурсозбереження включають вдосконалення структури посівних площ та розширення посівів низькозатратних і

високоврожайних культур: соняшнику, сої та інших олійних; впровадження нових високоврожайних культур (наприклад, ріпаку) та розширення посівних

площ сортів сільськогосподарських культур різного терміну дозрівання і збільшення обсягів виробництва. Це сприяє збільшенню часу, необхідного для

виконання робіт, а також щорічному використанню тракторів і машин та зменшенню потреби в них.

Успішне вирішення питань ресурсозбереження залежить від рівня кваліфікації механізаторів та інженерів. Необхідне навчання форм і методів

впровадження ресурсозберігаючих технологій, а також постійне підвищення кваліфікації працівників.

З метою забезпечення ефективного використання наявних технічних засобів, у тому числі альтернативних видів енергії та запасних частин, слід заохочувати:

- Працівників за ефективне використання закріплених за ними технічних засобів (трактори, комбайни та автомобілі) і виробничих будівель і споруд, а також за використання матеріальних ресурсів (економія ТСМ, витрати на ремонт);

- Аграрні та обслуговуючі підприємства, які впроваджують принципово нові (без аналогові), але дорогі технології, технічне обладнання, види матеріалів та енергоресурсів за рахунок компенсації частини витрат з державного бюджету, зниження податків

З метою економії матеріально-технічних ресурсів необхідно запровадити повноцінну систему внутрішнього обліку та суворий облік витрат у кожному підрозділі компанії. Це особливо важливо в ринкових умовах діяльності сільськогосподарських підприємств.

Розробка і прийняття ресурсозберігаючих заходів має базуватися на систематичному аналізі витрат на виробництво сільськогосподарської продукції, в тому числі і на ресурсоспоживання.

Для регулювання ресурсозбереження сільськогосподарські підприємства повинні мати відповідні техніко-економічні нормативи, розроблені науково-дослідними інститутами. Вони повинні базуватися на витратах на вирощування та збирання 1 га або 1 тонни сільськогосподарських культур та виробництво 1 одиниці тваринницької продукції в залежності від різних факторів: технології, врожайності сільськогосподарських культур або продуктивності худоби, обсягу виробництва тощо, а також вартості окремих видів ресурсів на 1 га сільськогосподарських угідь, ріллі або посівів, поголів'я худоби та птиці.

Ефективне використання сільськогосподарської техніки та енергоресурсів і скорочення попиту на них мають велике значення для збереження ресурсів. Особливо це стосується машино-тракторного парку, який використовується неефективно: тривалі простой з технічних та організаційних причин, низька готовність техніки та кваліфікація операторів, неправильний підбір придбаної техніки тощо.

Враховуючи недостатність фінансових ресурсів у сільськогосподарських товаровиробників для модернізації МТП, необхідність підвищення ефективності їх використання та економії ресурсів, доцільним є

запровадження нових форм організації міжгосподарського використання - МТП. Передумовою для цього є використання сільськогосподарської техніки на більшій площі та зміщення графіку проведення польових робіт. Це збільшує

час роботи сільськогосподарської техніки, а отже, і річний обсяг виробництва, зменшує загальну потребу в техніці для господарств, районів, областей і країни, а також обсяг інвестицій і термін їх амортизації.

Стратегія СПП АФ «АЛЬТА» спрямована на впровадження новітніх технологій у виробничий процес з метою випуску високоякісної конкурентоспроможної продукції і, як наслідок, отримання високих прибутків.

Для впровадження ресурсозберігаючих технологій в СПП АФ «АЛЬТА» наявні енергоємні трактори та сільськогосподарські машини. Технічне та технологічне оновлення ресурсозберігаючих технологій здійснюється за рахунок іноземних зразків техніки. В оновленні всього автопарку переважають іноземні моделі, а саме такі відомі бренди, як «John Deere», «Class».

Загалом обладнання компанії для ресурсозберігаючих технологій оновлюється за рахунок іноземних моделей, оскільки вони мають вищу

продуктивність, надійність, технічну оснащеність та якість технологічного процесу.

СПП АФ «АЛЬТА» успішно поєднує свій сільськогосподарський досвід з передовими технологічними інноваціями для підтримки якості та забезпечення ефективності діяльності компанії. Інновації та економія від масштабу використовуються на всіх етапах бізнесу. Наприклад, ефективний план обробки ґрунту, науково обґрунтована сівозміна, GPS-картування посівних площ, якість ґрунту та технології вирощування дозволяють перетворити характеристики ґрунту, диверсифікацію культур, використання різних добрив, ринковий попит та вартість сировини на переваги. Залежно від типу ґрунту, його якості та типу вирощуваної культури, а також кліматичних умов, СПП АФ «АЛЬТА» запровадило у використання різні види обробки ґрунту: технологію нульового обробітку, мінімального та традиційного.

Отже, існує багато шляхів підвищення ефективності господарської діяльності, але доцільніше розробляти заходи щодо підвищення ефективності господарської діяльності стосовно таких видів економічних ресурсів, як основні засоби, оборотні активи та трудові ресурси. Критерієм ефективності використання основних засобів підприємства має бути оптимальне співвідношення між наявним фондом обладнання та ступенем його завантаження. В іншому випадку підприємство зіткнеться з перевитратами, пов'язаними з утриманням невикористаного обладнання, або з втратою прибутку через неповне задоволення потреб клієнтів.

Підвищення ефективності використання трудових ресурсів можливе лише за наявності якісної системи управління, що, в свою чергу, вимагає жорстких вимог до менеджерів усіх рівнів. Найбільш перспективними напрямками в цьому відношенні, ймовірно, є персоналізований підхід до оцінки потенціалу окремого працівника та безперервний розвиток персоналу.

Високоєфективним можна вважати те підприємство, яке досягло цього за допомогою зменшення витрат, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції.

Забезпечення ефективного використання та подальшого розвитку ресурсного потенціалу має стати одним з головних пріоритетів керівництва СПП АФ «АЛЬТА». Описуючи планування компанії, можна сказати, що вона успішно поєднує свій сільськогосподарський досвід з передовими технологічними інноваціями для підтримки якості та забезпечення ефективності компанії. Власник намагається передбачити можливий розвиток компанії відповідно до встановлених орієнтирів і вибирає найбільш сприятливі для розвитку компанії.

ВИСНОВКИ

В магістерській роботі відповідно до поставленої мети сформульовано, обґрунтовано та проаналізовано сучасні підходи до оцінки ефективності управління ресурсного потенціалу підприємства.

Підводячи підсумки, слід зробити наступні висновки.

Досліджено, що ресурсний потенціал підприємства включає основні види ресурсів: трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні, він є об'єктивною умовою здійснення виробництва і відображає витратну сторону виробничого процесу. Встановлено, що ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств характеризується кількістю, якістю та структурою ресурсів, а незбалансованість кількісних та якісних характеристик спричиняє зниження їх виробничо-економічного потенціалу.

Визначено, що в аграрному секторі пріоритетним є нарощування обсягів виробництва та підвищення врожайності сільськогосподарських культур. При цьому високоефективним можна вважати сільськогосподарське виробництво, яке досягає цього за рахунок зниження витрат, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Основою такого способу господарювання може бути ефективне та раціональне впровадження у виробництво новітніх технологій та сучасної техніки.

Досліджено основні напрями формування системи ефективного використання і відтворення ресурсного потенціалу підприємств сутність яких полягає в: забезпеченні раціонального використанні основних матеріальних засобів; застосуванні ресурсозберігаючих технологій; ефективному використанні трудових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева Г.І. Економічний аналіз: навч.-метод. посіб./ Г.І.Андреева; – К.:Знання, 2008. – 263 с. (Вища освіта XXI століття). – С.35–36.
2. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М., Економічний аналіз (практикум) : Навчальний посібник /О.П. Антонюк, Т.М. Ступницька, Н.М. Купріна. – Львів: «Магнолія 2006», 2012. – 320 с. – С.26.
3. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки – 2008 – №7(85). – С. 71–76.
4. Ареф'єва О.В. Економіка підприємства: навч. посібник [для студ. вищих навч. закл.] / Європейський ун-т. / О.В. Ареф'єва, В.Г.

Сахаєв, О.В. Ареф'єв, М.Б. Махсма, О.І. Попрозман. – К.: Видавництво Європейського ун-ту, 2005. – 238с.

5. Ареф'єва О.В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств. /О.В. Ареф'єва, О.В. Коренков. – К.: Грот, 2004. – 200с.

6. Бауліна Т.В. Кадровий потенціал як головний фактор управління змінами на підприємстві / Т.В. Бауліна // Економіка і управління. – 2008. – № 1. – С. 67-71.

7. Богацька Н. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання / Н. Богацька, О. Швець. [Електронний ресурс].

8. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємництва / О.М. Вишневська // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 32-37.

9. Головатюк В.М. Вимірювання інноваційного потенціалу в контексті формування стратегії розвитку підприємства / В.М. Головатюк, В.П. Соловійов // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 1. – С. 102-111.

10. Дем'яненко С.І. Інноваційне зростання – основа стабільності агропромислового комплексу / С.І. Дем'яненко // Наука та інновації. Сільськогосподарські і аграрні технології. – 2005. – Т. 1. – Вип. 1. – С. 87-98.

11. Довгаль О.В. Механізм ефективного управління ресурсним потенціалом аграрних підприємств / О.В. Довгаль // Агросвіт № 5. – 2016 – С. 20-22

12. Жадько К.С. Підвищення ефективності використання персоналу та його розвиток. Монографія / [А.Г. Бабенко, Ю.Г. Горященко, К.С. Жадько та ін.] / за заг. редакцією д.е.н. А.Г. Бабенка. – Дніпропетровськ: УМСФ, 2016.

13. Захарченко В.І., Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово-територіальних систем

/В.І.Захарченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №6. – С.3-

11

14. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г., Економічний аналіз: Підручник /за ред проф. А.Г. Загороднього, 3-тє видання, перероб.і доп. –К.: Знання, 2008. – 487 с. – С.15–17.

15. Кирилов О.Д. Формування ефективної стратегії розвитку підприємства в умовах інвестиційної уразливості / О.Д. Кирилов // Академічний простір. – 2008. – № 12. – С. 244-250.

16. Коренков О.В. Виробничий потенціал як складова частина потенціалу підприємства / О.В. Коренков // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Сер.: Економічна. – 2006. – № 565. – С. 186-190

17. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібн. / Н.С. Краснокутська. – К. : Вид-во ЦНЛ, 2005. – 352 с.

18. Латишев К. О. Підвищення ефективності управління міжнародною конкурентоспроможністю продукції підприємств важкого автомобілебудування / К. О. Латишев, Д. Л. Пирогов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 6. – С. 236-239.

19. Мних Є.В., Сучасний економічний аналіз: питання методології та організації / Є.В.Мних // Бухгалтерський облік та аудит. – 2006. – №1. – С.55-61.

20. Мних Є.В., Економічний аналіз: підручник / Є.В.Мних. – К.: Знання, 2011. – 630 с. – С.169,587.

21. Мягих І.М. Аналіз та оцінка використання ресурсного потенціалу в системі споживчої кооперації / І.М. М'яких // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(91). – С. 136–142.

22. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств / Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 65-66.

23. Полозенко Д.В. Прямі і непрямі форми державної підтримки сільськогосподарських підприємств / Д.В. Полозенко // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 40-44.

24. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [Навчальний посібник]. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 352 с.

25. Ресурсний потенціал (стан, динаміка, прогноз) // Агробізнесовий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційноаналітичний збірник / за ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН. – 2002. – вип. 5. – С. 6-87.

26. Романовська Ю.А. Критерії оцінювання розвитку стратегічного потенціалу підприємства // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 51-59.

27. Россоха В.В. Потенціал аграрного підприємства: методологія дослідження / В.В. Россоха // Економіка АПК. – 2005. – №4. – С. 35-40.

28. Россоха В.В. Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств: монографія / В.В. Россоха. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 444 с.

29. Сабадирьова А.М. Теоретичні основи організації виробничого потенціалу промислового підприємства / А.М. Сабадирьова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 1. – С. 134-138.

30. Савицька Г.В., Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник / Г.В. Савицька. – 3-тє вид., виправл. і доп. – К.: Знання, 2007. – 668 с. – (Вища освіта XXI століття).

31. Свіргун О. М. Ресурсний потенціал підприємства: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / О. М. Свіргун, В. В. Соколовська.

32. Сердак С.Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання / С.Е. Сердак // Академічний огляд. – 2008. – № 2. – С. 83-88.

33. Серединська В.М. Теорія економічного аналізу: підручник. / В.М. Серединська, О.М. Загородна, Р.В. Федорович. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 320 с.

34. Ситник В.Ф. Основи інформаційних систем: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 420 с.

35. Скибінська З.М. Економіка та управління підприємством: навч. посібник [для студ. дистанційної форми навчання] / Національний ун-т "Львівська політехніка". Інститут дистанційного навчання. / З.М. Скибінська. – Л.: Видавництво Національного ун-ту "Львівська політехніка", 2005. – 136с.

36. Собур С. В. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства

37. Супіханов Б.К. Про підвищення конкурентоздатності аграрного виробництва в сучасних умовах / Б.К. Супіханов // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 3-8.

38. Тарасенко Н.В., Економічний аналіз. Навчальний посібник / Н.В.Тарасенко. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 344 с. – С.28.

39. Ульянченко О.В. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері: Монографія / Ульянченко О.В. – Х.: Харків. НАУ, 2006. – 357 с.

40. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу: підручник / Хорунжий М.Й. – К.: КНЕУ, – 2001. – 382 с.

41. Череп А.В. Ефективність використання основних фондів підприємства / А.В. Череп // Держава та регіони. Сер. «Економіка та підприємство» – 2009. – № 6. – С. 212-215.

42. Шаманська О.І. // Основні напрямки підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства /

Шаманська О.І. // Економіка та управління підприємствами. – 2012. – № 6(132). – С. 166–172.

43. Шаманська О. І. Система оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств.

44. Швець І.Б., Буряк В.В. Сучасні умови створення системи управління інформаційними ресурсами на промислових підприємствах / Вісник донецької державної машинобудівної академії. – № 1Е (6). – 2006. – С. 282-287.

45. Шебанін В.С. Зміцнення та ефективне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія. – / В.С. Шебанін, І.І. Червен, О.В. Шебанина, М.І. Кароба; За ред. чл.-кор. НААН України, проф. В.С. Шебанина та д.е.н., проф. І.І. Червена – Миколаїв, МДАУ, 2010. – 205 с.

46. Школьний О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств / О.О. Школьний: Монографія. – Умань. Видавництво Уманського державного аграрного університету. – 2007. – 308 с.

47. Kovalenko, N., Kovalenko, V., Hutsol, T., Ievstafieva, Y., Polishchuk, A. Economic Efficiency and Internal Competitive Advantages of Grain Production in The Central Region of Ukraine. Agricultural Engineering, 2021, 51-62. DOI: <https://doi.org/10.2478/agriceng-2021-0004>.

48. Kovalenko V., Kovalenko N., Zasada M., Hutsol T. Economic efficiency of production of herbal granules. Turystyka i rozwój regionalny. 2020, 14. 3. 127-137. DOI: <https://doi.org/10.22630/TKRR.2020.14.24>.

49. Korobenko Roman, I., Kostyuk Olga, D., Mostenska Tetiana, L., Ostapchuk Anatolii, D., Kovtun Olena, A. (2021). The Role of Local Government Bodies in Formation of Economic Potential of Rural Territories in the Conditions of Decentralization Reform. In: Alareeni, B., Hamdan, A., Elgedawy, I. (eds) The Importance of New Technologies and

Entrepreneurship in Business Development: In The Context of Economic Diversity in Developing Countries. ICBT 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 194. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-69221-6_75

50. Lutsiak, V.; Hutsol, T.; Kovtun, O.; Koberniuk, O.; Malagatobola, U.; Lis, A.; Zarajczyk, J.; Yefimenko, L.; Pavlenko-Didur, K. Innovative Almond-Growing Strategy in Ukraine: Enterprise Level. *Sustainability* 2023, 15, 8546. <https://doi.org/10.3390/su15118546>

51. Mostenska, T.L., Yurii, E., Kovtun, O., Kostyuk, O., Mostenska, T.G. (2021). Stages of Restructuring of Enterprises in Ukraine. In: Alarceni, B., Hamdan, A., Elgedawy, I. (eds) The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development In The Context of Economic Diversity in Developing Countries. ICBT 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 194. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-69221-6_87

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України